

Za

obranu

našich

svobod

30 let Sacharovovy ceny

Za

obranu

našich

svobod

© Evropská unie, Evropský parlament, 2017

Fotografie

Enri Canaj / Magnum Photos
Bieke Depoorter / Magnum Photos
Jerome Sessini / Magnum Photos
Newsha Tavakolian / Magnum Photos,
za pomoci Amina Landoulsiho

Texty

Eric Fottorino, za pomoci Manon Paulicové

Grafický návrh

Hello Dune Lunel

Poděkování

Příjemci Sacharovova stipendia: Asma Kaouech,
Ameha Mekonnen, Jadranka Miličević
a Samrith Vaing
Za Magnum Photos: Clarisse Bourgeois, Antoine
Kimmerlin, Nikandre Koukoulioti, Giulietta
Palumbo, Claire Saillard, Pauline Sain

Názory vyjádřené v této knize jsou názory autorů
a nemusí nutně představovat oficiální postoj
Evropského parlamentu.

Za

obranu

našich

svobod

30 let Sacharovovy ceny

Následující dvojstrana: **Guy le Querrec**
Německo, Berlín, 1989.
Mladí lidé oslavují Nový rok na Berlínské zdi.

Obsah

Předmluva	9
Samrith Vaing	14
Asma Kaouechová	48
Ameha Mekonnen	82
Jadranka Miličevićová	114
Za obranu našich svobod	151
Sacharovova cena	167
Laureáti Sacharovovy ceny	168
Činnost Evropského parlamentu	170

Předmluva

Antonio Tajani

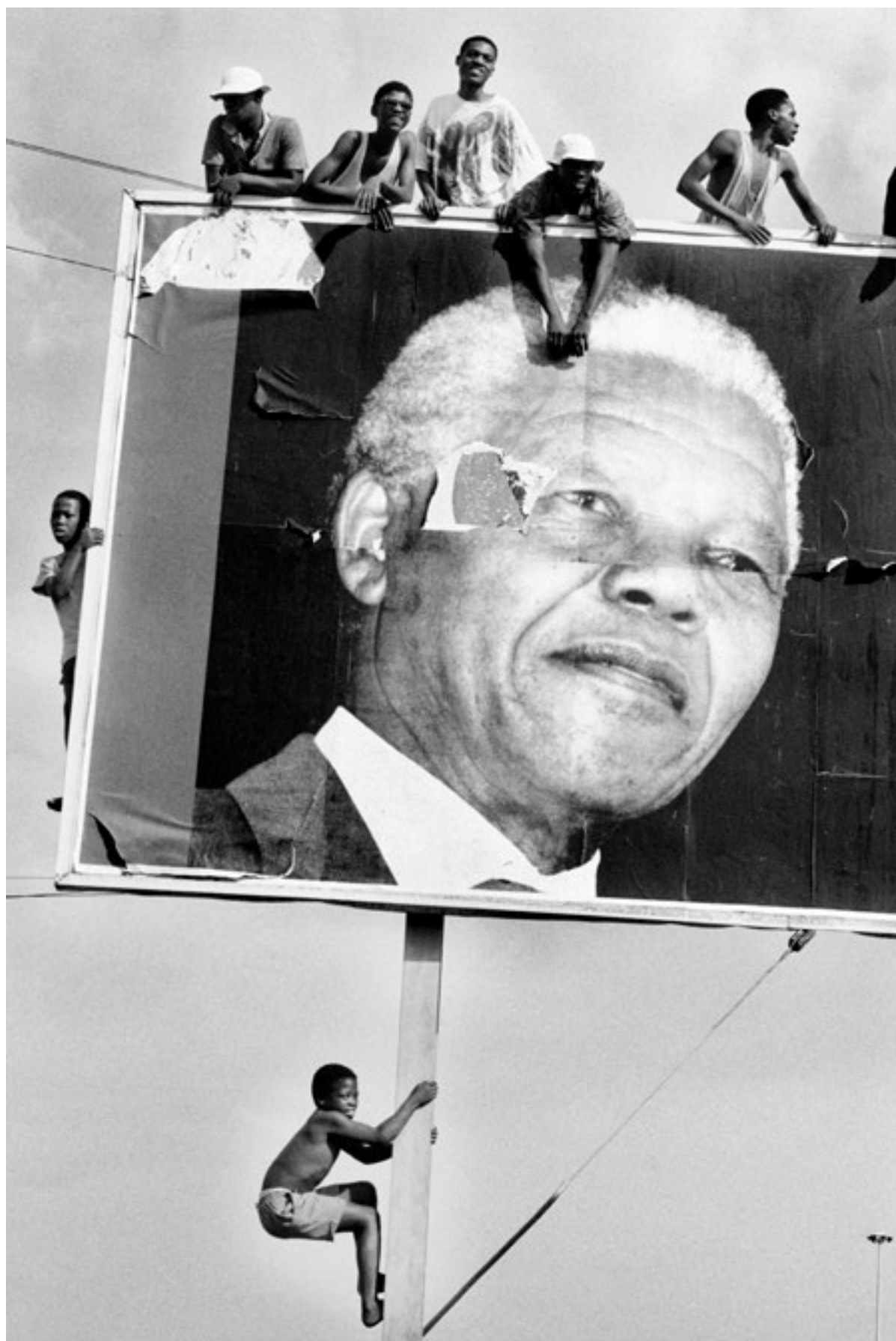
předseda Evropského parlamentu

Sacharovova cena, která letos slaví své třicáté výročí, má i dnes stejný význam jako v roce 1988, kdy se jejími prvními laureáty stali Nelson Mandela a Anatolij Marčenko. Boj za lidská práva byl vždy jednou z priorit činnosti Evropského parlamentu. Sacharovova cena za svobodu myšlení patří k hlavním iniciativám v našem širším úsilí o podporu lidských práv, která jsou jádrem našich společných hodnot.

Tato cena, kterou byly vyznamenány mnohé výjimečné osobnosti, je dnes mnohem více než jen každoročním ceremoniálem – postupem času se z ní stal důležitý nástroj pro samotné laureáty. Evropský parlament pomáhá laureátům navazovat vzájemné styky v rámci Sítě nositelů Sacharovovy ceny a podporuje je jako příkladné osobnosti, které pomáhají druhým vzít iniciativu do svých rukou. Spolu s laureáty jsme také vytvořili Sacharovovo stipendium pro obránce lidských práv, které podporuje aktivisty na celém světě.

Tato publikace je o všech těch, kteří stejně jako nositelé Sacharovovy ceny bojují za svá práva a za spravedlivější společnost a jsou tak příkladem i pro ostatní. Ke čtyřem statečným příjemcům Sacharovova stipendia, jejichž neocenitelná práce a příkladný život jsou předmětem této knihy, chovám hlubokou úctu a chtěl bych jim vyjádřit svou podporu. Také bych rád využil této příležitosti k tomu, aby poděkoval přednímu novináři a spisovateli Eriku Fottorinovi, který poutavě vypráví jejich příběh a přitom nutí čtenáře k hlubšímu zamyšlení nad otázkami lidských práv ve světě. Můj dík patří také Jérômu Sessinimu, Bieke Depoorterové, Enrimu Canajovi a Newshe Tavakolianové, čtyřem renomovaným fotografům, jejichž díla doprovázejí tuto knihu a oživují vyprávěné příběhy.

V posledních letech jsme svědky toho, že na mnoha místech ve světě se postupně zmenšuje prostor pro občanskou společnost. Organizace, které hájí základní práva občanů své země, jsou často obviňovány z toho, že působí

jako zahraniční agenti, a k jejich umlčení se používá zastrašování, věznění i mučení. Základní práva však nejsou samozřejmostí ani v západní společnosti a v samotné Evropské unii. Globální terorismus ohrožuje nejzákladnější svobody našich občanů a my proti němu musíme bojovat s největší rozhodností. Nesmí se ale tak dít za cenu omezování našich základních svobod.

Za dobu existence ceny se třikrát jejími laureáty stali bojovníci za demokracii na Kubě: Guillermo Fariñas (2010), Damas de Blanco (2005) a Oswaldo José Payá Sardiñas (2002). Udělením ceny Chu Ťiovi v roce 2008 a Wej Ťing-šengovi v roce 1996 byl vyzdvižen dlouhý a nelehký zápas za lidská práva v Číně. V roce 2012 byli také oceněni iráňští aktivisté Nasrín Sotúdeová a Džafar Panahí a v roce 2009 ruská nevládní organizace Memorial.

V mnoha zemích je ohrožena svoboda tisku – státy pronásledují novináře a snaží se je umlčet. Proto byla Sacharovova cena v roce 2005 udělena organizaci Reportéři bez hranic, v roce 2004 Běloruské asociaci novinářů a v roce 1993 deníku *Oslobođenje*. Evropský parlament tak vzdal hold organizacím, které patří k nejvýznamnějším bojovníkům za nezá-

vislost tisku, bez níž není demokracie myslitelná.

Hovoříme-li o porušování lidských práv, patří i dnes k neohroženějším skupinám ženy. Laureátky ceny za rok 2013 a 2005 – Malalaj Júsfzaiová a Hauwa Ibrahimová – energicky hájí a prosazují práva žen, zejména právo na vzdělání. V roce 2016 byly oceněny dvě statečné ženy pocházející z jezidské komunity v Iráku, Lamjá Hadží Bašárová a Nádija Murádová, a v roce 2014 konžský lékař Denis Mukwege, který vystupuje proti děsivému násilí, jemuž jsou ženy a děti vystaveny ve válečných konfliktech.

Sacharovova cena je také udělována jako ocenění svobody samotného myšlení, nejniternějšího z lidských práv. Mezi nositeli ceny byli i lidé, kteří byli posláni do vězení jen za to, že se odvážili nahlas vyslovit své myšlenky. Takovým je i saúdský blogger Ráif Badawí.

Po tři dekády existence ceny byli její laureáti vždy zdrojem velké inspirace. Doufám, že v příštích třiceti letech jimi budou inspirovat i další, aby v sobě našli vůli a odhodlání bojovat za spravedlivější svět. Díky nim bude Sacharovova cena v příštích letech ještě významnější.

Samrith Vaing

Kambodža

fotografie
Jérôme Sessini

Samrithu Vaingovi je 35 let. A hned se hlásí ke svému domorodému původu. Patří k menšině Bunongů, jedné ze čtyřadvaceti společenství v zemi, k jedné z nejpočetnějších a také nejstarších, která už více než dva tisíce let obývá provincii Mondol Kiri na východě Kambodže v blízkosti vietnamských hranic.

Fotografa Jérôma Sessiniho, který se Samrithem Vaingem strávil několik dnů, nejvíce překvapil naprostý klid krajinných výjevů i lidí, které potkal. Prostota vesnických obyvatel, jejich autentičnost, kterou si chtějí za každou cenu uchovat. „V jejich chování není nic abstraktního ani ideologického,“ vysvětluje reportér uvyklý na vyhrčené napětí válečných oblastí. Tady vše jakoby vyzývá k uklidnění. „O to víc je těžké zachytit politické násilí,“ upozorňuje. Pocítil je však při společné cestě do města Stung Treng. Samrith chtěl navštívit vesnice, které se nacházejí v pralese, ale policie a armáda jim v tom zabránily. Kontaktovat místní komunity je nemožné. S tím se bojovník za lidská práva nechtěl smířit. Velmi mu záleželo na tom, aby mohl svému hostu ukázat, s jakými problémy se potýkají komunity vydané napospas čínským společnostem, které je s tichým souhlasem vlády připravují o jejich

území. Jérôme Sessini odmítl, aby na sebe jeho průvodce vzal takové riziko. Nebezpečí bylo příliš veliké.

Kulisy jsou postaveny a je zřejmé, co vše je v sázce. Obrana osobních svobod se zde mísí s ochranou životního prostředí, pralesa, jeho obyvatel, lidí i zvířat, jako třeba opic, které tu žijí společně s rodinami, nebo psů, jež na fotografiích působí jako autentické osobnosti. Když fotograf dorazil do Kambodže, byl Samrith Vaing nadšen představou, že bude moci celý týden hovořit anglicky. Bude tak mít příležitost pocvičit si znalost tohoto jazyka, aby mohl ještě lépe předat své sdělení mezinárodním autoritám a všem, kterým chce přiblížit záležitost, za niž bojuje. Nejvíce ze všeho leží tomuto aktivistovi na srdci pouto mezi člověkem a půdou, zachování životního prostředí a boj proti poruchám klimatu. „I go to the ground,“ opakuje bez ustání, aby ukázal, že zůstává v co nejbližším kontaktu s lidmi, jejich problémy a starostmi.

Kambodža, Prame, červenec 2017.
*Samrith Vaing, obhájce lidských práv a stipendista
Sacharovovy ceny.*

Kambodža, provincie Stung Treng.
*Odlesňování způsobené intenzivní těžbou dřeva,
rozšiřováním ploch orné půdy a výstavbou
přehrad.*

Následující dvojstrana:

Kambodža, provincie Mondulhiri.
*Bunongové jsou nejpočetnější etnickou skupinou
hornatých oblastí Kambodže. Provincii Mondulhiri
obývají již přibližně dva tisíce let.*

„Obzvláště mě zajímá prales,“ vysvětluje. „Čekám, že vláda něco udělá a že se za nás v našem úsilí postaví. Ale zatím neudělala vůbec nic. Právě naopak. Prales zmizel. Některé aktivisty zabili nebo jsou ve vězení. Jiní dostali strach, protože neunesli tlak, kterému byli vystaveni, a nakonec se stáhli do ústraní.“ Samrith Vaing se však zastrašit nenechá. Za své lidi je odhodlán se postavit všemu bezpráví. Nenechat nikoho v úzkých. Zachránit přírodu, aby zachránil člověka.

Právě kvůli nádheře zdejšího prostředí a obyvatel pralesních oblastí se nakonec Jérôme Sessini rozhodl vzdát barev. Autentický způsob života vesničanů si podle něj žádá černobílou fotografii. „Dotknout se podstaty,“ vysvětluje, „věrněji zachytit krásu tím, že snímek zbavíte všeho, co se v něm zdá být nepotřebné.“ Jako by chtěl dosáhnout ještě větší míry bezprostřednosti mezi svým objektem a tím, kdo se na něj bude dívat. Co jej v dnešní Kambodži, stále zápasící s příznaky genocidy spáchané v letech 1975 až 1979 Rudými Khmery, zasáhlo nejvíce? V Muzeu genocidy v Phnompenhu viděl Jérôme Sessini tisíce fotografií jejích obětí, tváře navždy umlčené, a přesto tolik výmluvné. A právě výraz jejich tváří se bezpochyby promítl do určité vážnosti, která dýchá z jeho snímků. Jako třeba tady na venkovním trhu v městě Stung Treng, kde mladá žena s odhodlaným výrazem prodává v dešti své zboží. Od chvíle, kdy tu čínská společnost zahájila výstavbu přehrad, žijí domorodci pod neustálou hrozbou vyhoštění. Aby Bunongy donutily odejít, zakázaly jim místní orgány vstup do krytých tržnic, které

nicméně dále fungují. Bunongové tak musí zůstat venku, napospas rozmarům počasí, což je má odradit. Je také zřejmé, že v tak nejistých podmínkách přijdou o značnou část výdělku. Úřady doufají, že tak původní obyvatele zlomí a oni přistoupí na návrhy ústřední moci – opustí své domy a budou přesídleni daleko od domova, daleko od země svých předků, do anonymních příbytků v místech bez historie. Programy relokalizace jsou noční můrou pralesních Bunongů, kteří žádají pouze to, aby mohli setrvat na území, které obývali od nepaměti. Samrith Vaing jim v tom pomáhá. Moc dobře si uvědomuje, že mocní nemají svědomí. Klan, který je v této zemi u moci, může nechat bez mrknutí oka srovnat se zemí tisíce hektarů území a je mu úplně jedno, zda se na něm nacházejí nějaké vesnice. Finanční zájem stojí nade vším.

V takových chvílích se do věci vloží Samrith Vaing prostřednictvím své organizace Community Development Cambodia (CMC). „Dlouho jsem pracoval v jednom národním sdružení, které sídlí v hlavním městě,“ vysvětluje. „Měli jsme málo financí, a tak jsme nemohli příliš vyjíždět do terénu. Ted jsem se vrátil do své rodné provincie Kratie, která je velmi turistická. Jsou zde nejrůznější problémy. Původní obyvatelstvo se potýká s invazí cukrové třtiny. Čínské a vietnamské firmy zaberou pozemky, zničí lesní porost a vysázejí cukrovou třtinu. Další obtíže působí výsadba kaučukovníků k výrobě kaučuku. U hranic s Vietnamem zase život místních obyvatel i jejich přístup k přírodním zdrojům ohrožují plantáže produkující palmový olej.“

Tyto vážné nerovnováhy má na svědomí politika vlády, která zahraničním firmám uděluje licence za peníze, čímž bezohledným investorům umožňuje ovládnout potřebná území. Vládne korupce a kambodžský prales je systematicky plundrován. „Společnosti, které tu začnou podnikat, vydávají smyšlené zprávy, v nichž tvrdí, že jejich činnost život místních obyvatel nijak neovlivní. Veřejné orgány nad tím zavírají oči. Zahraniční firmy dokáží přitom rychle vymýtit obrovské plochy lesa. Dřevo putuje do Vietnamu, pak na prodej do Číny.“ Fotografie Jérôma Sessiniho hovoří za vše. Zpusťovaná, zničená krajina, jako po zemětřesení. Půda zbavená stromů a rostlinného pokryvu ztratí pevnost. Povodně napáchané nesmírné škody. Z lagun vzniklých za několik málo hodin uprostřed ničeho mají radost jenom děti, které se v nich rády koupou.

Obyvatelstvu, kterému hrozí vyhnání z domovů, přináší Samrith Vaing důležitou zbraň: znalost o jejich právech. „Jestliže nevědí o svých právech, jak se mohou bránit?“ Navzdory zřejmým rizikům neváhá Samrith Vaing vystupovat v médiích, je-li to třeba, ani zveřejnit své jméno. Používá sociální sítě, šíří velké množství videí. Dokonce si založil svůj kanál na YouTube, aby informoval o své činnosti. Jeho počínání však vychází především z jeho altruismu: „Zůstávám v pozadí, abych pomohl původním obyvatelům. Stojím za nimi a pomáhám s přípravou jejich obhajoby. Mým cílem je vzbudit urči-

tou uvědomělost, ne bojovat s konkrétními subjekty. Vyhýbám se přímé kritice vlády. Mojí strategií je nekritizovat přímo, ale poukázat na trestuhodné skutky. V práci se také věnuji změně klimatu. Tato otázka a otázka životních podmínek spolu úzce souvisejí. To jsem vypožadoval v Malajsii. Původní obyvatelé se živí dary lesa – medem, zvěřinou. Také sbírají pryskyřici a gumu. Na oplátku se o své zdroje starají. Ochrana lesa klimatické změny zpomaluje. Tady v Kambodži bojují domorodci za to, aby vláda něco udělala a zaručila jim jejich práva: právo na přístup k území, k přírodním zdrojům, právo mít školy, silnice a nemocnice. Pokud tyto zásadní otázky nebudou řešeny společně, dojde k vážným konfliktům.“

Svůj zápal, energii a vůli pomáhat přenáší Samrith Vaing neúnavně na rodiny, za nimiž se vydává, aby je podpořil v boji za jejich práva. Stačí se zadívat do tváří, které Jérôme Sessini zachytil na svých snímcích, a spatříte v nich tiché odhodlání, onu směs klidu a neústupnosti, které fotografa tolik fascinovaly. Tvář ženy před čínským průmyslovým komplexem Rui Feng, podezříváním z toho, že se v provincii Preah Vihear nezákonným způsobem zmocnil 500 hektarů půdy pro pěstování cukrové třtiny. Tváře obyvatel vesnice Prame patřících ke kújské menšině, žen a dětí, rybářů a školáků, kteří nechtějí nic jiného, než aby se na jejich životě nic nezměnilo. Pohlížet na ně je školou odvahy a zdrojem naděje.

Kambodža, Stung Treng.
*Bunongská žena prodávající své zboží v blízkosti
tržnice ve Stung Treng.*

Kambodža, provincie Stung Treng.
*Samrith Vaing (vpravo) na návštěvě v bunongské rodině,
která byla přesídlena vládou. Kvůli vytěžování lesa
a výstavbě přehrad čínskými průmyslovými koncerny nutí
kambodžská vláda domorodé komunity k tomu, aby
opustily svá starobylá území.*

Kambodža, provincie Preah Vihear.
*Cheom Kol žije přímo naproti čínskému
průmyslovému komplexu Rui Feng. Rodiny viní
společnost Rui Feng International z toho, že se
nezákonně zmocnila téměř 500 hektarů pozemků,
na nichž založila plantáž s cukrovou třtinou.*

Kambodža, provincie Preah Vihear.
*Dítě z bunonské menšiny se koupe v laguně,
která vznikla po povodni způsobené silnými dešti.*

Kambodža, provincie Stung Treng.
*Bunongská dívka ve vládním relokalizačním
táboře.*

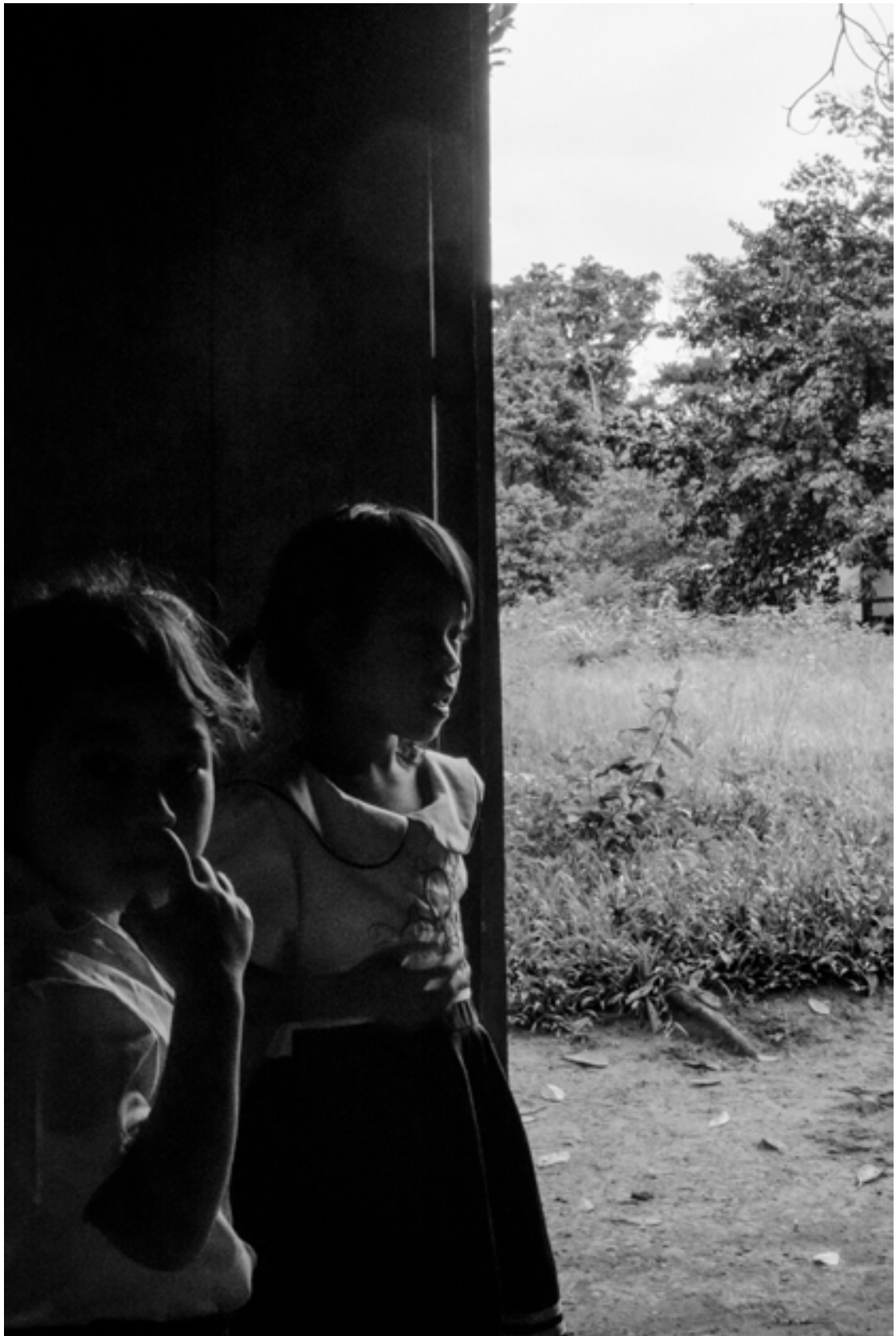

Předchozí dvojstrana a levá strana:
Kambodža, provincie Preah Vihear.
Děti z bunonské menšiny hrající si u silnice.

Kambodža, provincie Preah Vihear.
Mladá bunongská žena lovící ryby.

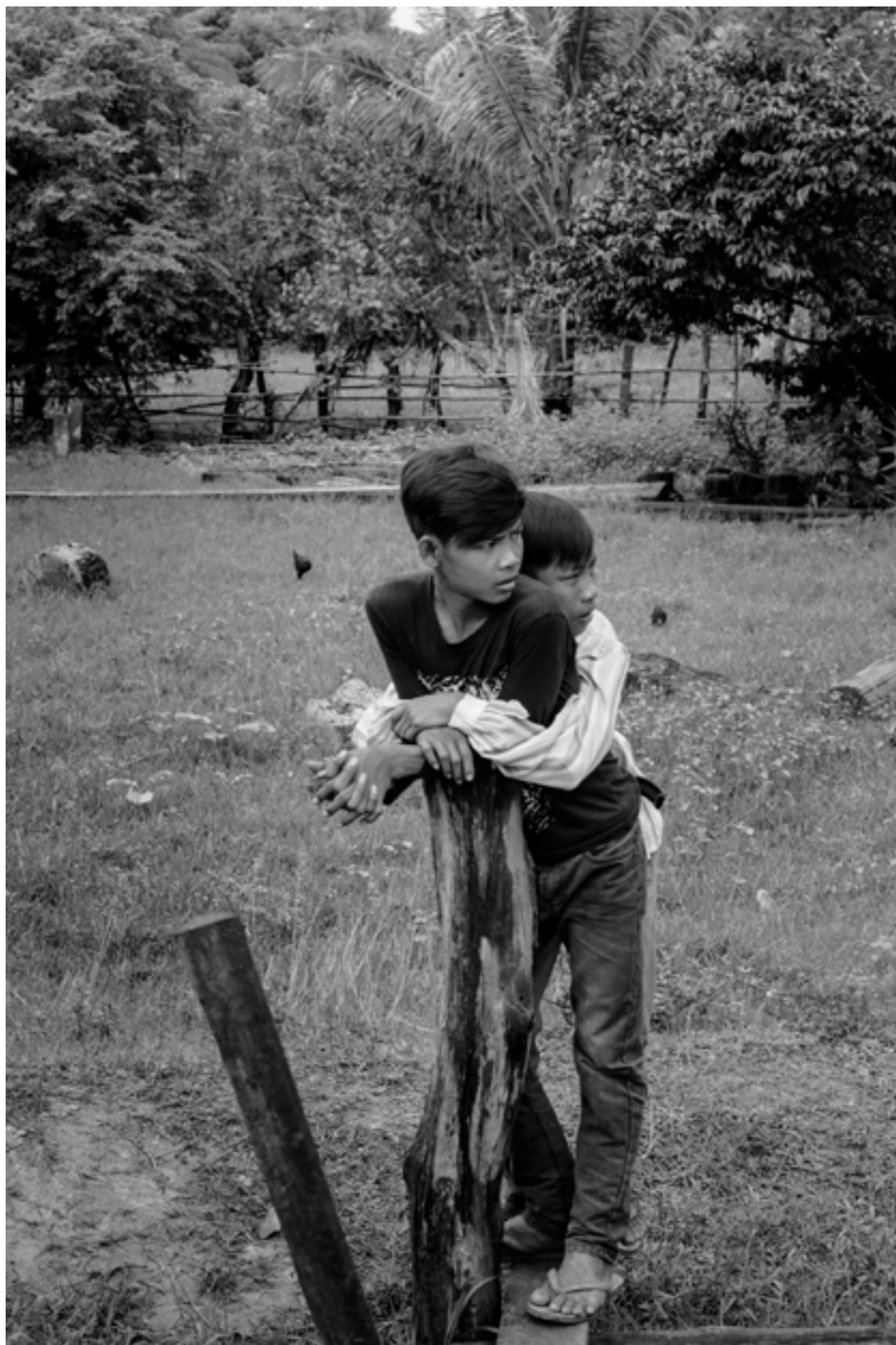
Levá a pravá strana:
Kambodža, provincie Mondulkiri.
Bunongské děti před nedělní mší v křesťanském kostele v Laoce.

Nahoře: Kambodža, provincie Mondulkiri.
Mše v laockém kostele.

Pravá strana: Kambodža, Prame.
Děti patřící ke kujské menšině ve vesnici Prame.

Následující dvojstrana: Kambodža, Anlong Srey.
Členové kujské menšiny původního obyvatelstva ve vesnici Anlong Srey. Kujové se aktivně podílejí na ochraně pralesa Prey Lang.

Kambodža, provincie Stung Treng.

Nahoře: Kambodža, provincie Preah Vihear.
Děti, většinou patřící ke kujejské menšině, ve škole.

Následující dvojstrana: Kambodža, provincie Preah Vihear.
Bunongská rodina žijící přímo naproti čínskému průmyslovému komplexu Rui Feng.

Levá strana: Kambodža, Prame.
Mladá kujská žena ve vesnici Prame.

Nahoře: Kambodža, provincie Preah Vihear.
Pohled na čínský průmyslový komplex Rui Feng.

Následující dvojstrana: Kambodža, Prame.
Děti patřící ke kujské menšině ve vesnici Prame.

Levá a pravá strana: Kambodža, Prame.
Obhájkyně práv kujské menšiny.

Následující dvojstrana: Kambodža, provincie
Preah Vihear.
Školáci z bunongské menšiny u silnice.

Asma Kaouechová

Tunisko

fotografie Newsha Tavakolianová

25letá Asma Kaouechová je právnička. Od svého otce, profesora filozofie, dostala několik dobrých rad: nesleduj televizi bin Alího; raději si přečti Kanta nebo Heideggera; uč se o demokracii, lidských svobodách, právech žen. „Přinesl mi spoustu knih o feminismu,“ vypráví mladá Tunisanka, která sice vyrůstala v hlavním městě, ale pochází z jihu.

„Už v dětství mě učil, jak se stát člověkem, který předává hodnoty.“ Který dává lidem naději. Právě tato slova ji činí výjimečnou. V roce 2011, dva týdny před začátkem revoluce, která znamenala pád a odchod diktátora Zína Abidína bin Alího, zažila křest ohněm. Je jasné, že Tunisko se může opřít o spoustu odvážných lidí, jako je Asma, zdůrazňuje íránská fotografa Newsha Tavakolianová, která ji doprovázela. Je to země s obrovským lidským kapitálem. Asma je však svými slovy, svými gesty a svou schopností změnit život zahálčivým dětem ulice, které by bez její pomoci skončily špatně, jedinečná.

Tunisko, Tunis. Srpen 2017.
25letá stipendistka Sacharovovy ceny Asma Kaouechová řídí Fanni Raghman Anni, tuniské sdružení na obranu lidských práv a jednu z prvních organizací, které začaly pořádat umělecké workshopy, aby bojovaly proti radikalizaci mladých lidí.

Vše začalo zoufalým činem muže jménem Muhammad Buazízí, jenž se dne 17. prosince 2010 upálil v městečku Sídí Búzíd. Jeho strašlivá bolest rozpoutala nebyvalou vlnu protestů – nárek národa vyčerpaného policejním režimem bin Alího a jeho klanu. Lidé jsou konečně svobodní, ale neví, jak s touto svobodou naložit. Toho využívá islamistická strana Ennahda, která se ujímá moci. Bolest neustává. Dějiny se však nedají zastavit. Lidé vycházejí do ulic a volají po novém ústavním shromáždění, po nové ústavě. Ta je 26. ledna 2014 konečně přijata. Asma je nadšena: „Ústava zaručuje spoustu nových práv: rovnost žen a mužů, právo mladých lidí účastnit se politického života, svobodu svědomí – zásadní krok vpřed.“ Tak jako mnozí její krajané nebojovala nadarmo. Neprotestovala nadarmo. Ty dva dny, které před revolucí strávila za mřížemi, kam ji poslala policie bin Alího, nebyly zbytečné. Pustili ji jenom díky tomu, že slíbila nemožné: už nikdy nebude vyjadřovat

Tunisko, Tunis.
*Mladí herci a herečky při práci se sdružením Fanni
Raghaman Anni.*

politické názory a písemně se zaváže k tomu, že už nebude demonstrovat, že bude jen a jen studovat a že se poslušně vrátí domů. „Díky bohu, že přišla revoluce,“ říká Asma. „Jeden z nejkrásnějších okamžiků mého života! Zapůsobila na mě spousta věcí, třeba to, jak se lidé dokázali zorganizovat, aby ochránili svou čtvrť. Drželi hlídky. Ženy vařily. Scházeli jsme se a vyprávěli si své příběhy, probírali svá trápení, své touhy.“ Občanská společnost bojuje proti islamistům, kteří chtějí ve státě nastolit svou víru. Asma se jako jediná studentka stává stážistkou v novém shromáždění. Chce vidět,

jak poslanci rozhodují. Ti jí říkají: „Jdi se raději koupat!“ Ona však zůstává. Ještě netuší, jak je tvrdohlavá. V té době zakládá Asma a hrstka dalších aktivistů organizaci Fanni Raghman Anni (FRA), což doslova znamená „umělcem proti své vůli“. Revoluce uvnitř revoluce. Slova, těla v pohybu, která hovoří, která bojují. „Během protestů vsedě a během demonstrací jsme začali používat pouliční divadlo, umění a kulturu jako novou taktiku, jak bránit lidská práva a přilákat pozornost lidí.“ FRA vzniklo v roce 2011 jako pouhé hnutí, ale o dva roky později se transformovalo ve sdružení, poté,

Tunisko, Tunis.
Skupina dětí a mladých lidí v národním muzeu Bardo během workshopu věnovaném předcházení radikalizaci. K pachatelům teroristického útoku v muzeu v roce 2015 patřil

i přítel z dětství Asmy Kaouechové. To mladé ženě otevřelo oči. Od té doby pořádá návštěvy místa útoku pro mladé lidi, aby si připomněli dějiny své země a události z roku 2015. Při těchto návštěvách ji vždy doprovází psycholog.

Asma Kaouechová

co si v kavárnách dostatečně vypilovalo své anarchistické praktiky. „Naším hlavním posláním bylo bojovat proti marginalizaci ve vnitrozemských oblastech, ve čtvrtích, mezi mladými lidmi, mezi nejchudšími,“ vysvětluje mladá právnička, která je v tomto pouličním boji vedeném pomocí diskusí, pantomimy a gest, zběhlá. Je to boj poklidný, aby se každý mohl ztotožnit s ostatními, s jejich slabými stránkami, s jejich nadějemi, s jejich zlobou a nejistotou. V té době probíhá současně několik akcí: po celém Tunisku jsou pořádány workshopy, které trvají přibližně deset dní a na nichž se schází kolem třiceti mladých lidí, kteří divadelně zpracovávají téma lidských práv. Stejného tématu se týkají i umělecká představení pořádaná za účasti profesionálních herců. A konečně v Jordánsku, v Turecku a v Libanonu probíhají aktivity v uprchlických táborech, které mají marginalizovaným populacím nabídnout sociální, kulturní a humanitární podporu. Díky těmto zkušenostem z terénu začala Asma zcela přirozeně orientovat svou činnost na prevenci radikalizace. „Tunisko je největším vývozcem mladých džihádistů,“ zdůrazňuje mladá žena. „Náš projekt má název „We Are Here“. Lidská práva souvisí s mírem, a ten je proto třeba prostřednictvím této práce udržet. Máme kancelář v centru Tunisu, kde pracuji v podstatě na plný úvazek. Je nás pět zaměstnanců ve věku 20 až 29 let. Peníze dostáváme od OSN a Evropské unie.“ Předcházet radikalizaci – Asma dává těmto sloům mimořádný důraz. „V roce 2014, když jsme si připomínali výročí revoluce, nám někdo vypálil kancelář. Měla jsem strach. I naši „herci“ byli napadeni. Přímo při představení na

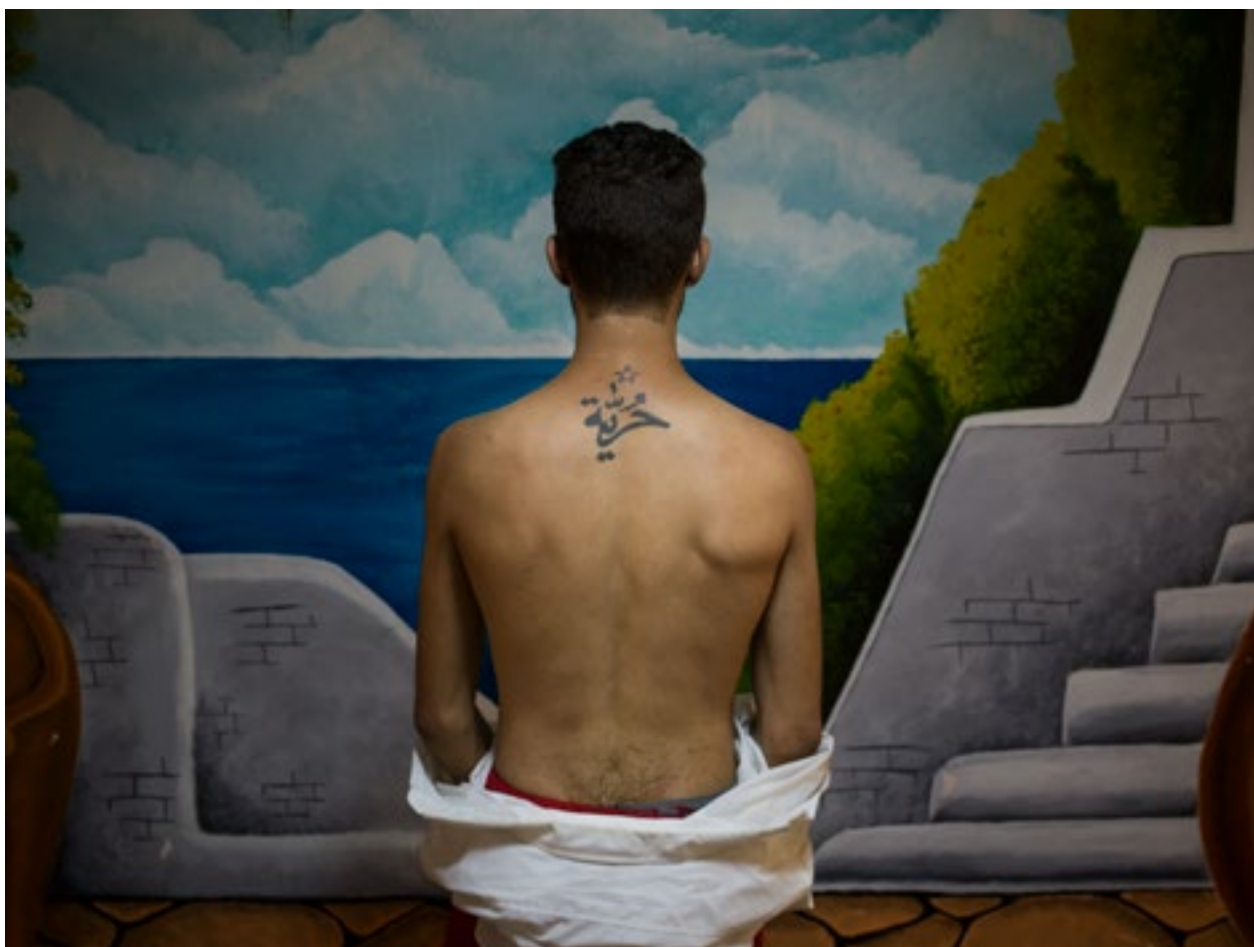
ně zaútočili salafisté. Umělci skončili ve vězení a salafistům se nic nestalo.“

Je to citlivé téma. V posledních letech se Tunisko stalo terčem útoků, které nemají v dějinách země obdoby: 26. června 2015 vytáhl terorista převlečený za turistu v letovisku Súsa kalašnikov ukrytý ve slunečníku a chladnokrevně pozabíjel 39 lidí a stejný počet zranil. Pár měsíců předtím, 18. března, bylo v muzeu Bardo v Tunisu postříleno 21 turistů. A cílem teroristického činu, který se odehrál 24. listopadu 2015, se stal autobus prezidentské ochranky. Ke všem třem atentátům se přihlásil Islámský stát. Čtvrtý útok, rovněž vražedný, se odehrál 7. března 2016 v Ben Gardane v blízkosti libyjských hranic. Zahynulo při něm přibližně padesát lidí, z toho třicet džihádistů.

Asma a její přátelé znají podrobnosti těchto tragédií z paměti. Pomáhají mladým lidem bez práce, které přitahuje zločin a kterým hrozí radikalizace, zbavit se tohoto puzení k smrti, které je výrazem jejich zoufalství. Newsha Tavakolianová dokázala svým objektivem skvěle zachytit světlo i stín této veledůležitě mise. Ke světlým stránkám patří všichni ti mladí lidé, které Asma zavedla do musea Bardo, aby jim na mozaikovém umění ukázala velkolepost jejich historie a zdroj jejich hrdosti. Toto místo plné světla jim dříve bylo cizí a zapovězené. Bez ní a její pomoci by tyto mladé lidi vyloučené ze společnosti nikdy nenapadlo ho navštívit. Ke světlým stránkám patří i energie, která vyzařuje z nalíčených obličejů a z pohybů umělců improvizovaného

divadla na rohu ulice nebo v parku Tunisu, kteří se zvědavými diváky sdílí příběh svého života, své utrpení, strach i ponížení, které je srazilo na kolena, které v nich vyvolává nenávisť. Nenávisť tak velkou, že mají chuť zabít nebo zabít sebe, jako to udělal Muhammad Buazízí. Plné světla jsou i obrázky, které tito marginalizovaní mladí lidé nakreslili, když je Asma a její spolupracovníci vybídli, aby nakreslili dům svých snů. „Uvědomila jsem si, že radikalizace nemá s islámem nic společného,” tvrdí fotografka. „Tito mladí lidé mají vztek, protože mají pocit, že prosperita není pro ně. Jsou frustrováni, protože kromě obchodování s drogami nevidí východisko. Neměli zatím v ničem štěstí. Nemají materiální jistotu. Kreslí velké domy, aby odsoudili nerovnost a nespravedlnost, které je tíží.” Tato činnost je ozdravná. Někteří z nich nakreslili dům, který je izolovaný od ostatních, jako by chtěli zdůraznit, že stojí stranou a nikdy se nestanou opravdovou součástí společnosti. Když byly obrázky hotové, vybídli členové sdružení účastníky k diskusi. Vysvětlovali,

naslouchali, ujišťovali. Mladí lidé mohli svobodně vyjádřit své pocity, aniž by je někdo soudil či káral. Jde o prevenci prostřednictvím laskavosti a empatie. Hodnot, které na Newshu působily po celou dobu reportáže po boku Asmy. A pak jsou zde i stinné stránky. Jako třeba tváře mladých lidí, kterým hrozí radikalizace. Pohledy chlapců a dívek, které prozrazují zoufalost. Jejich výrazy, někdy rezignované, jindy pasivní či tázavé, Asma velmi dobře zná. Aby z jejich tváří vymizely, bojuje společně s dalšími mladými lidmi za svobodu projevu v Tunisku. Aby tito vyloučení lidé konečně našli lepší smysl života, než je smrt a zabíjení. „Jsem velmi hrdá na tuniskou mládež,” tvrdí ta, která se hrdě hlásí k cílům revoluce: „důstojnost, svoboda, práce”. Neztrácí naději. Vždyť čtyři organizace tuniské občanské společnosti obdržely v roce 2015 Nobelovu cenu za mír za svou klíčovou úlohu při vedení národního dialogu! „V naší zemi jsme se stali pojmem,” říká spokojeně Asma. Tunisko čekají světlé zítřky.

Tunisko, Tunis.

Herec divadelního souboru patřícího pod sdružení Fanni Raghman Anni ukazuje své tetování, kterým je arabské slovo pro „svobodu“.

Následující dvojstrana: Tunisko, Tunis.

Ženy pocházející převážně z nejméně bohatých čtvrtí Tunisu sledují mladé herce a herečky při pouličním představení.

Levá a pravá strana, následující dvojstrana:
Tunisko, Tunis.
Pouliční představení mladých herců a hereček, kteří spolupracují se sdružením Fanni Raghman Anni. Hra pojednává o revoluci z roku 2011 a o násilí, které následovalo.

Tunisko, Tunis.
Asma dohlíží na divadelní workshop.

Tunisko, Tunis.
Mladý herec při zkoušce.

Tunisko, Tunis.
*Chlapec ležící na větvi stromu. Mladí lidé jsou
bez práce a vyhlídek do budoucna. Někteří
z nich se přidávají k radikálním islamistům.*

Tunisko, Tunis.
Asma a mladý muž v národním muzeu Bardo.

Tunisko, Tunis.
Pohled na staré město.

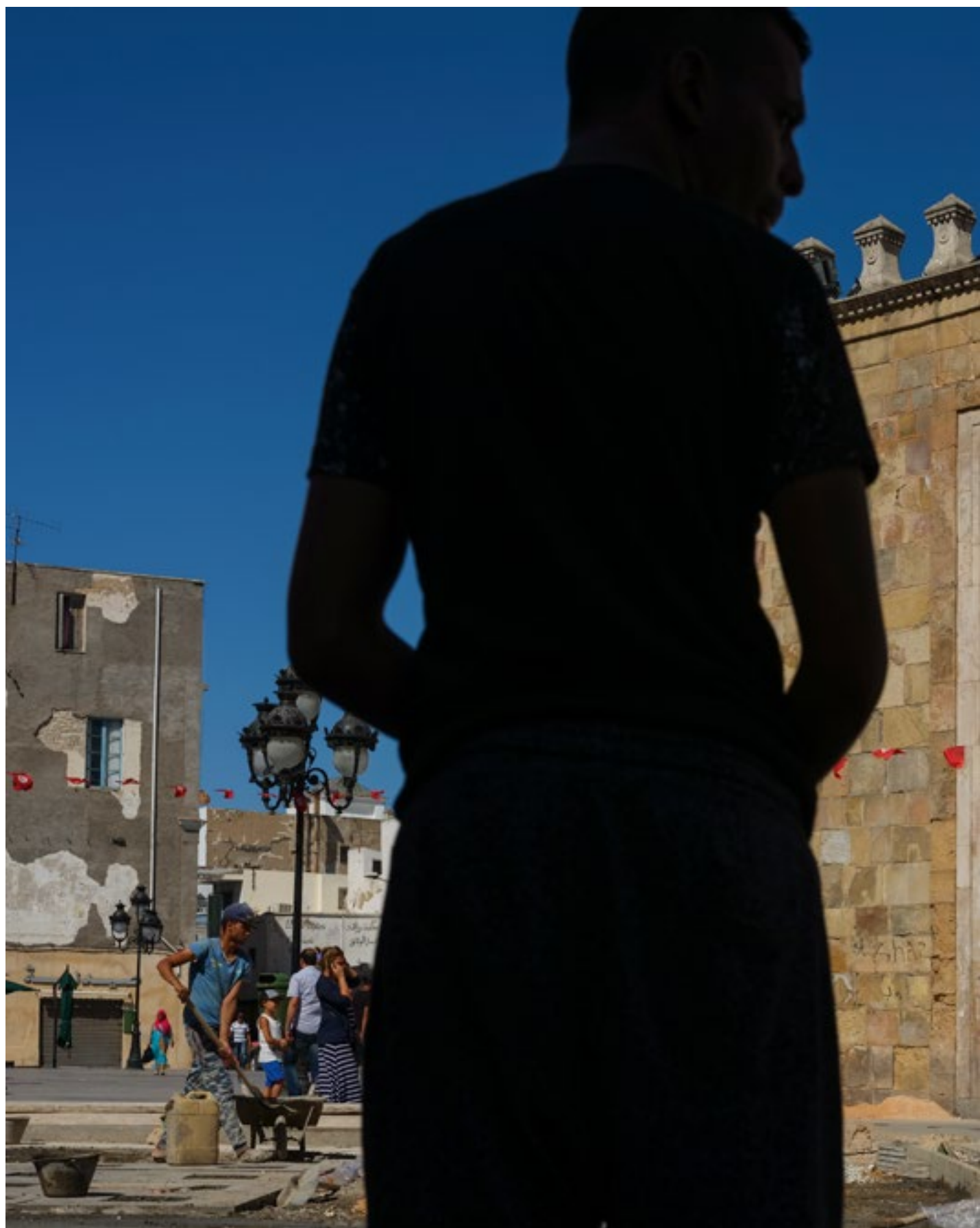
Levá strana a pravá strana nahoře: Tunisko, Tunis.

Autobus s dětmi a mladými lidmi ze skromných poměrů na cestě do národního muzea Bardo.

Pravá strana dole: Tunisko, Tunis.

Portrét člena tuniské politické opozice Šukriho Bilajda pod mostem v centru města.

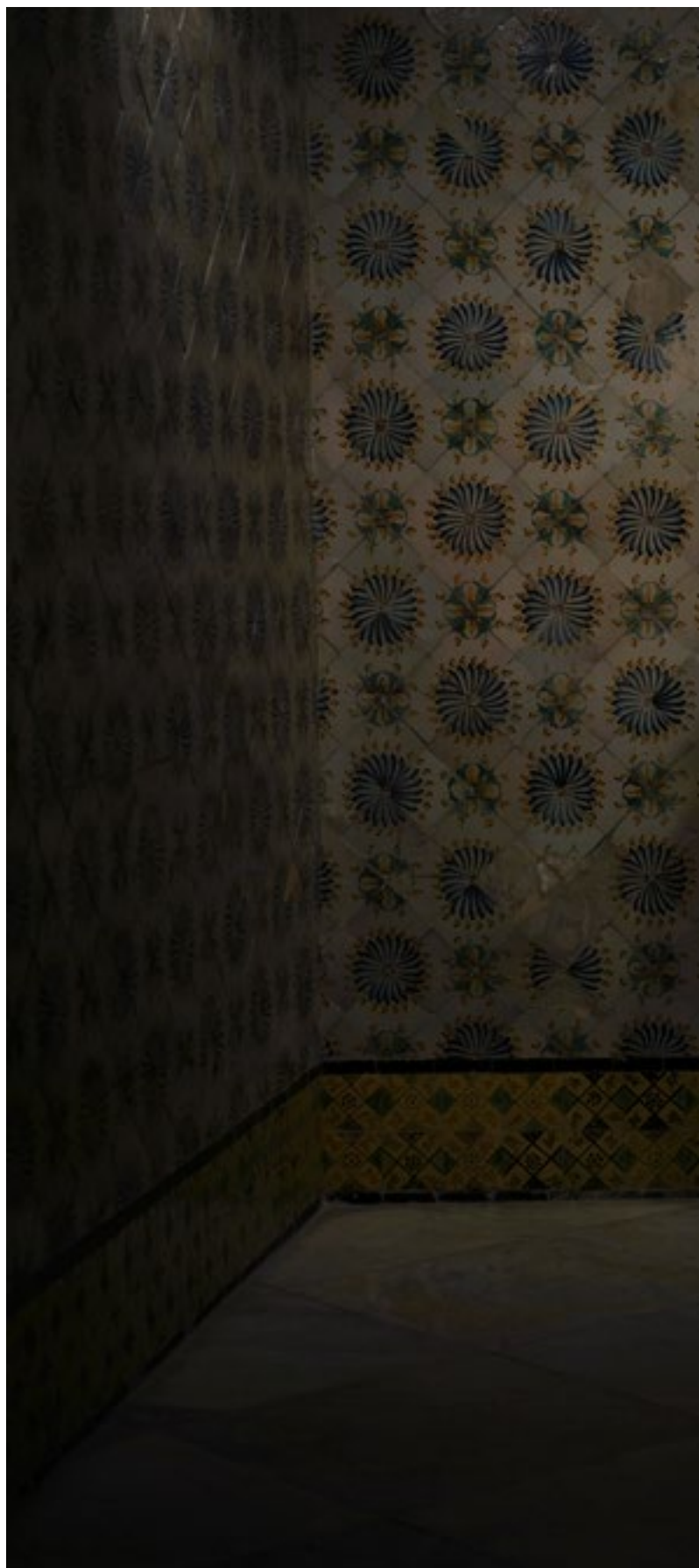

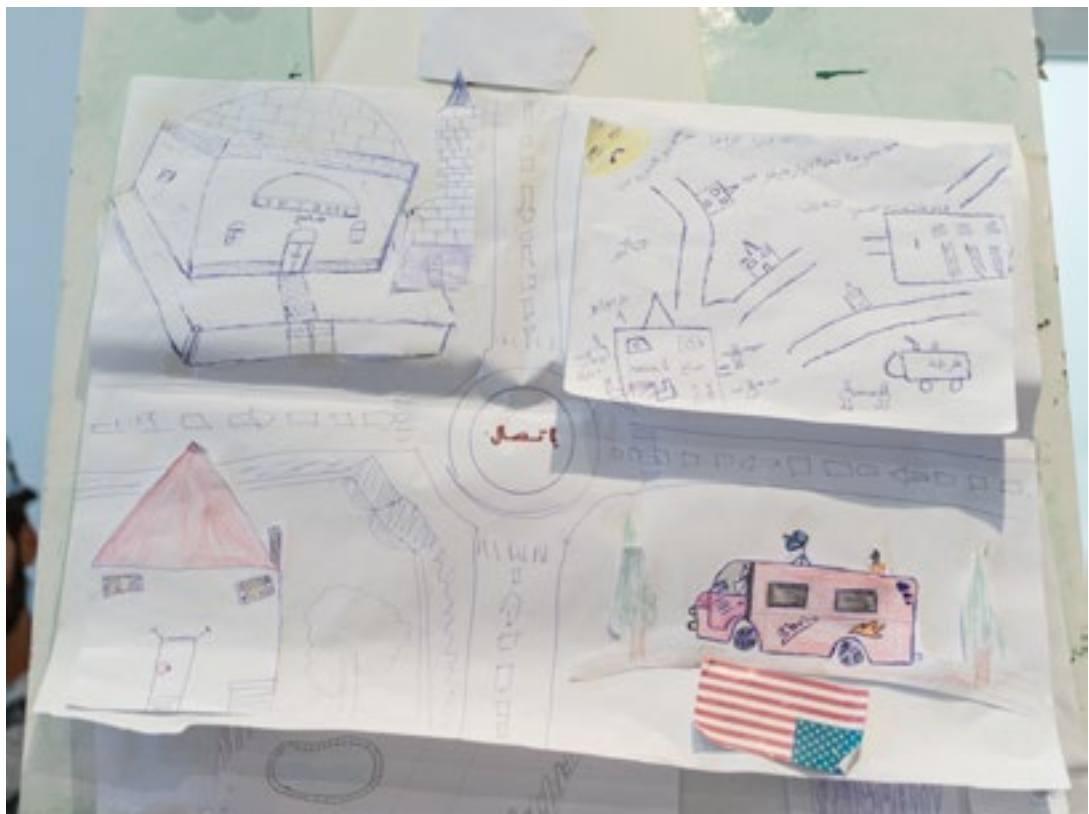

Tunisko, Tunis.
V medině.

Tunisko, Tunis.
*Mladý muž v národním muzeu Bardo během
workshopu pořádaném sdružením Asmy
Kaouechové.*

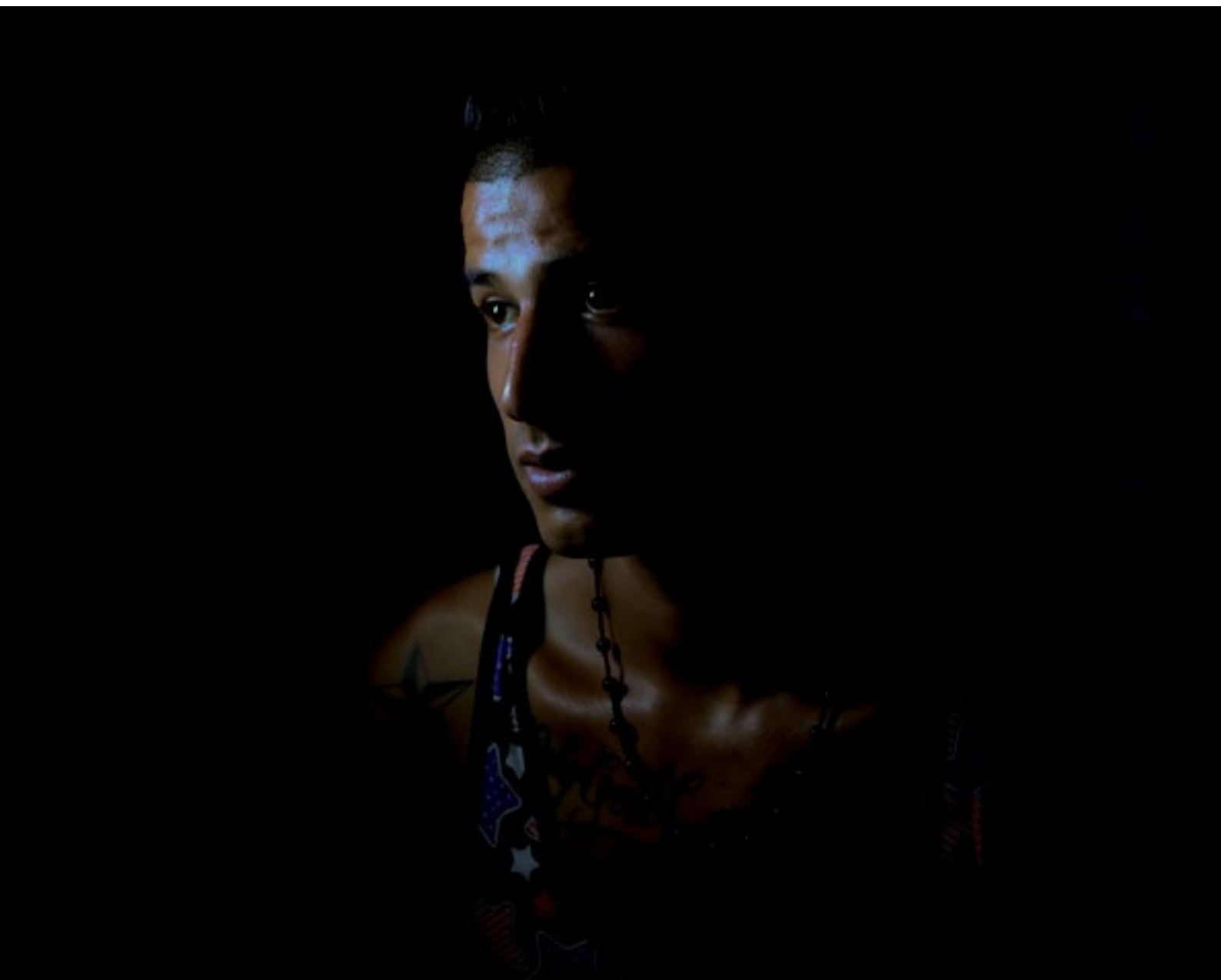

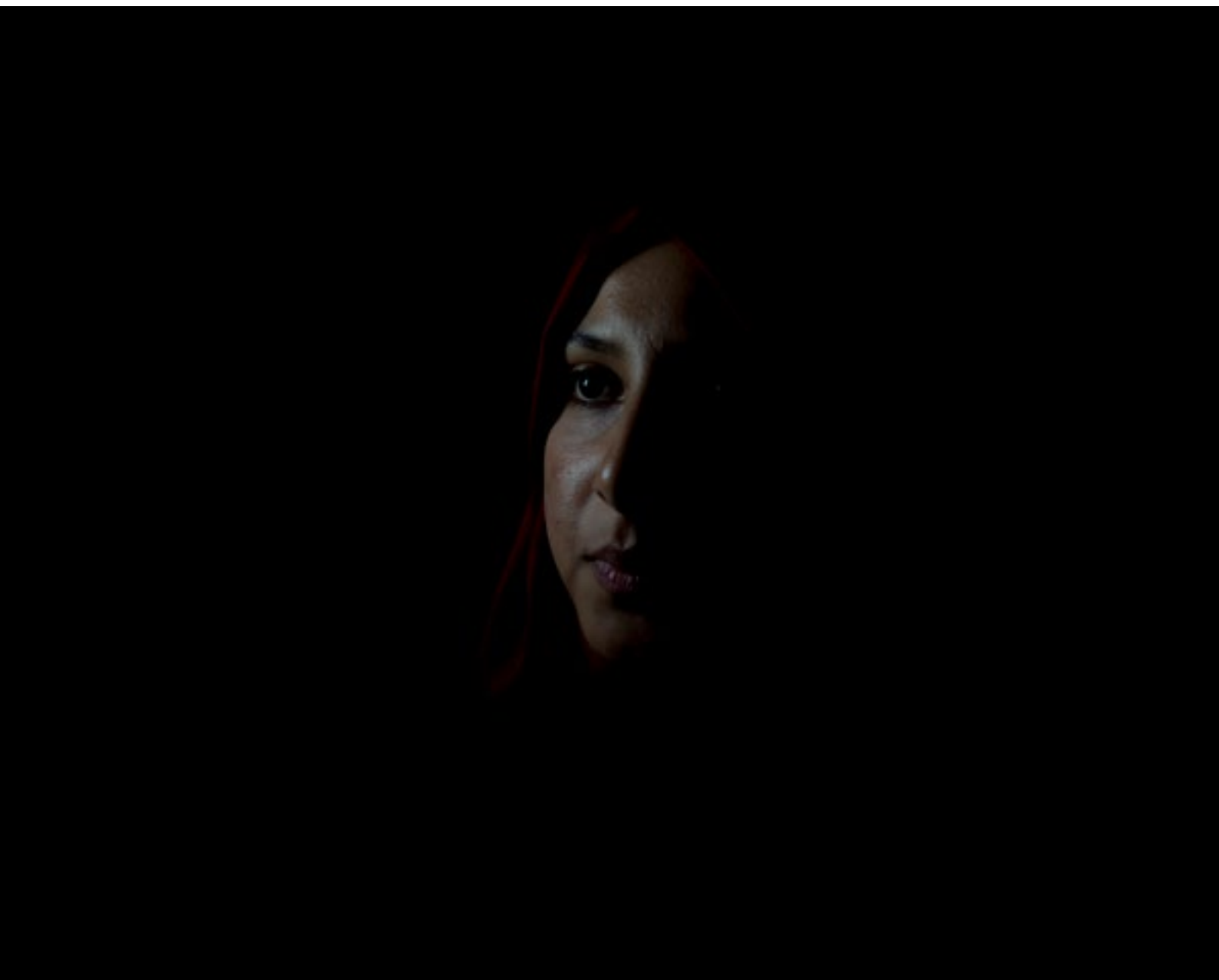

Levá a pravá strana: Tunisko, Tunis.

Mladí lidé při workshopu pořádaném sdružením Fanni Raghman Anni. Účastníci mají nakreslit dům svých snů. Poté hovoří o svých myšlenkách a jsou vyzváni, aby vyjádřili, co cítí. Většina z nich nakreslila velké domy, a odsoudila tak nerovnost a nespravedlnost, kterou pociťují. Jeden z nich nakreslil dům, ve kterém žije sám. Jiný říká: „Nedokážu nakreslit ideální město, protože si ho ani neumím představit, dokonce ani ve snu ne.“

Levá a pravá strana: Tunisko, Tunis.
*Portréty mladých účastníků workshopů
pořádaných sdružením Fanni Raghman Anni.*

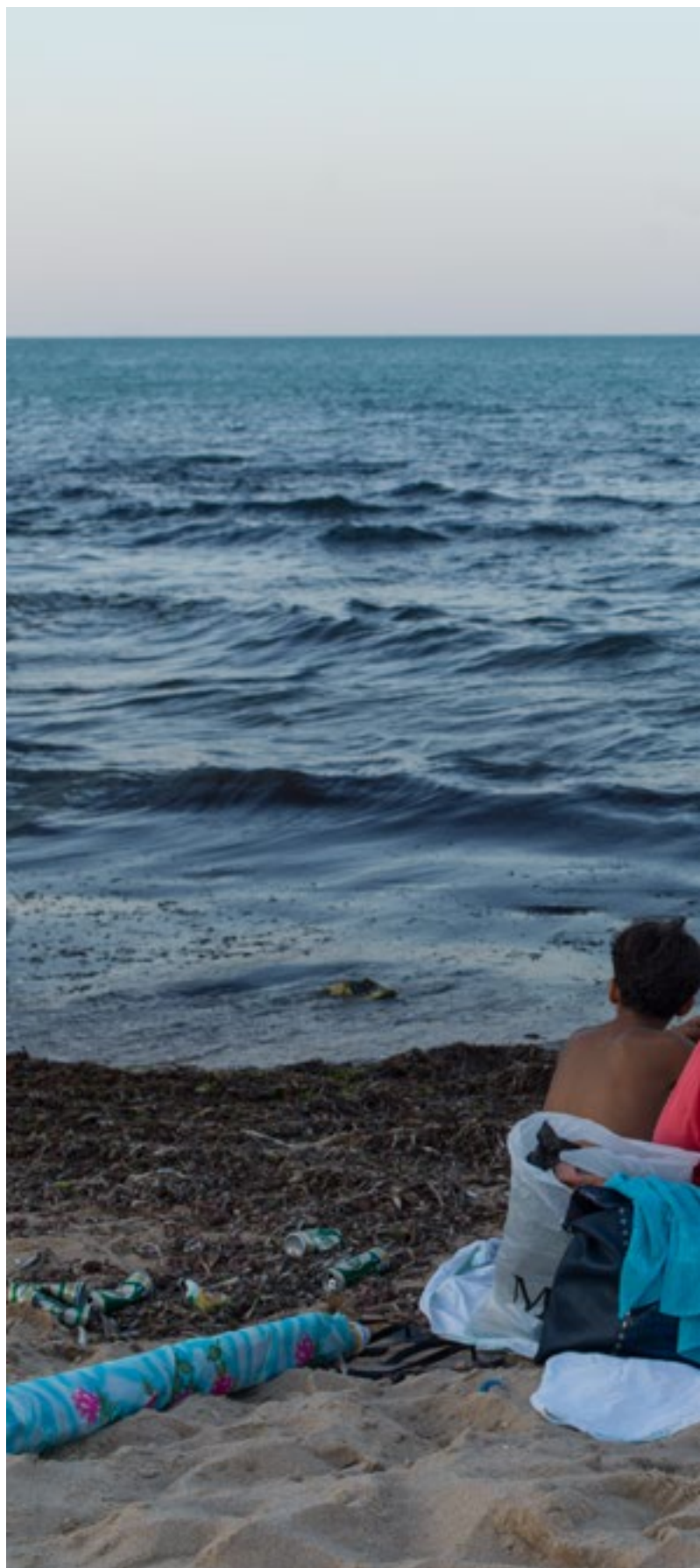

Následující dvojstrana: Tunisko, Tunis.
*Asma Kaouechová během demonstrace proti
politické korupci.*

Tunisko, La Marsa.
*Rodina na pláži v La Marsa, severovýchodně od
hlavního města.*

Ameha Mekonnen

Étiopie

fotografie Enri Canaj

Nesnažme si nic nalhávat: v Etiopii vládne teror! Koalice, která je u moci již déle než čtvrt století, porušuje lidská práva stejně tak, jako to v době zlověstného Rudého teroru koncem 80. let 20. století dělala marxisticko-leninistická diktatura plukovníka Mengistu a jeho junty. Toto dusivé prostředí, kdy neustále žijete ve strachu, s pocitem, že vás někdo sleduje, poslouchá a vyhrožuje vám, je pro 45letého advokáta Amehu Mekonnena na denním pořádku. Téměř sám bojuje proti všem.

V Etiopii totiž nenajdete mnoho lidí, kteří brání svobody, jež jsou pro autoritářský režim naprosto nepřijatelné: svobodu myšlení, svobodu projevu, svobodu kritizovat, manifestovat, říct ne. Albert Camus tvrdil, že jedinými místy na světě, kde se cítí nevinný, je fotbalový stadion praskající ve švech, divadelní jeviště a stůl novináře. Ameha nic neprovedl. Přesto existují pouze čtyři místa, kde se cítí bezpečně: ve svém autě, ve své kanceláři v Human Rights Council – jediném nezávislém sdružení bránícím v Etiopii lidská práva –, v jednom rodinném hotelu v Addis Abebě a konečně u sebe

*Etiopie, Addis Abeba, srpen 2017.
V kanceláři advokáta bránícího lidská práva
a stipendisty Sacharovovy ceny Amehy
Mekonnena.*

doma, mezi svými, se svou ženou – právnickou a svými dvěma dcerkami ve věku 7 a 4 let.

Enri Canaj je albánský fotograf, který jej šest dní doprovázel a který měl příležitost posoudit riziko, které Ameha denně postupuje. „Chtěl jsem ukázat naději, kterou dává všem bloggerům a novinářům, které hájí a které dokázal dostat z vězení. Sledovat jeho práci vás nabíjí úžasnou energií. Chtěl jsem ale taky ukázat jeho život, jeho každodenní boj, překážky, které musí překonávat. Tím, že pomáhá lidem v nebezpečí, se i on sám vystavuje nebezpečí.“ Enri Canaj bohužel nemohl pracovat tak, jak by si přál. Amehu mohl fotit pouze v omezených prostorech. Pořizovat snímky na veřejných místech nepřicházelo

Etiopie, Addis Abeba.
*Natnael Feleke a Getachew Shiferaw, bloggeři
sdružení „Zóna 9“*

v úvahu. Po telefonu komunikovali oba muži velmi málo. Museli být diskrétní. Ameha byl velmi nervózní. Enri také, protože musel tajit, proč ve skutečnosti přijel. Dokonce přemýšlel o tom, že by řekl, že do Etiopie přijel, aby fotografoval zvířata. Ameha mu vyprávěl, že nedlouho předtím zorganizoval v jednom hotelu v hlavním městě akci, při které měl vybrat pro své sdružení peníze. Všechno bylo připraveno, když v tom dovnitř vtrhla policie a plán překazila.

Ameha Mekonnen se nicméně před autoritami neskrývá, za což ho Enri Canaj obdivuje. Měl možnost setkat se s pěti z devíti bloggerů a novinářů, kteří více než rok strávili ve vězení. Ameha je sice dostal ven, ale po návratu z vězení byli bez práce a neměli z čeho žít. I přesto, že z terorismu byli obviněni neprávem, nechtěl je žádný podnik zaměstnat. Režimu se nezamlouvá, když pomáháte bývalým vězňům. Fotografovi vyprávěli o otřesných podmínkách ve vězení, o těsných celách, kde se dusili. Ameha představil Enrimu i mladou bloggerku ze sdružení „Zóna 9“, která byla vězněna a týrána celých čtrnáct měsíců. „Ameha se okamžitě rozhodl, že ji bude hájit,“ vzpomíná fotograf. „Myslel na své dcery. Nedokázal si představit, že by jednoho dne musela některá z nich zažít něco podobného. Rodina je pro něj vším. Právě ona ho podporuje a motivuje k tomu, aby se zanícením pokračoval ve své práci. Na svých fotkách jsem chtěl tohle všechno ukázat: jeho odvahu, hodnoty, které vyznává, jeho obavy a strach, jeho oddanost coby advokáta, ale i otce.“ Enriho Canaje mrzí, že

z bezpečnostních důvodů nemohl zvětšit některé nádherné obrázky zachycující tohoto muže. Jedna scéna mu nicméně natrvalo utkvěla v paměti. Když šel Ameha jednoho dne na schůzku se členy své rady, porouchal se výtah. Ameha chodí o holi. Ten den musel vyjít nahoru, schod po schodu, pomalu, opíraje se o hůl. „Tato scéna přesně vystihuje jeho boj za lidská práva.“

Odvaha tohoto obránce základních svobod není prázdné slovo. Od listopadu roku 2015 sužují zemi závažné problémy, které centrální moc v rukou Tigrájů, etiopské menšinové etnické skupiny, krvavě potlačuje. Oromové, kteří tvoří většinovou etnickou skupinu, protestují proti vyvlastňování své půdy ve prospěch zahraničních společností. Vláda několikrát odpověděla násilím, které si podle Amnesty International vyžádalo život 800 lidí. Tisíce protestujících byly svévolně zatčeny a zadrženy. 9. října 2016 vyhlásila vláda výjimečný stav. Od té doby se situace jenom zhoršuje. Výjimečný stav byl v březnu roku 2017 prodloužen a 4. srpna téhož roku zrušen. Mezitím se ale téměř 30 000 osob ocitlo ve vězení, mezi nimi i řada novinářů a opozičních lídrů. Několik málo aktivistů, kteří se odváží vyjádřit svůj názor v tisku, zůstává raději v anonymitě. Lidé, kteří se vrátí s vězení, si navždy ponesou vzpomínky na to, jakým způsobem s nimi bylo zacházeno. „Policisté, které už nebavilo vězně bít, je nutili, aby se jako hadi plazili po štěrk, zírali do slunce, aby stovky metrů skákali se svázanýma nohama jako klokani,“ popisuje etiopský blogger Seyoum Teshome, jehož svědectví líčí

Etiopie, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen na cestě do své kanceláře ve
čtvrti Bole.*

Etiopie, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen přijíždí do restaurace v blízkosti
svého pracoviště.*

Émeline Wuilbercqová ve vydání deníku *Le Monde Afrique* ze dne 26. května 2017. Co tito lidé provedli? Dovolili si odsoudit korupci na nejvyšší státní úrovni, obchodování s půdou na úkor vyloučených. Protestovali proti do očí bijící nerovnosti, proti zhoršování životních podmínek nejchudších obyvatel. Ameha sice kritizuje vládu, ale odmítá ji napadat jazykem etnického antagonismu, který by vládnoucí Tigraje stavěl proti ostatním etnickým skupinám. „Toto pojetí je v rozporu s mým přesvědčením,“ tvrdí. „Národ a vládnoucí skupina jsou pro mě dva samostatné celky.“

Pro tohoto muže s velkým srdcem nemá zápas vítěze. Za jeho upřímnou skromností – „spousta jiných obránců lidských práv,“ tvrdí, „by si ocenění zasloužila více než já“ – se skrývá houževnatost, díky které neustoupí ani o píd' před zastrašováním a skrytým nebezpečím. Svá přesvědčení vyjadřuje bez okolků: „Bojuji za svobodu projevu. Co se u nás děje, je velmi vážné. Na papíře je naše ústava, co se lidských práv týče, dokonalá. Vláda si ale myslí, že ji nemusí dodržovat. Členové našeho sdružení jsou neustále pronásledováni. Tři z nich pobývají pravidelně ve vězení. Definice terorismu je podle mě v Etiopii nejširší na světě. Pro současnou vládu je každý občan potenciální terorista: novináři i vedoucí opozice, jejichž jediným prohřeškem je to, že si dovolili vyjádřit jiný názor, než jaký zastává vláda. Mě by taky mohli zavřít jenom pro to, že se s vámi bavím. Neustále žiji ve strachu, že k tomu jednou dojde. To mi ale nebrání veřejně upozorňovat na bezpráví. Snažím se dělat

víc než jen práci právníka. Jde mi o to, aby se o každém porušení práv dozvěděla veřejnost.“

Ameha je rozvážný muž. Ve svěřených případech se dokonale orientuje. Denně si zahrává s ohněm, aby hájil své klienty. Většina z nich je ve vězení. Ameha je chodí navštěvovat a neúnavně brání jejich práva. Někteří z nich pochází z Británie, Německa či Norska. Nic z toho by však nebylo možné bez sdružení Human Rights Council, které má sice k dispozici velmi omezené prostředky, ale tři z jeho pěti stálých členů jsou advokáti. „To, co dělám, je legální,“ zdůrazňuje Ameha, „ale práva těch, které obhajuji, nebráním v rukavičkách.“ Tímto eufemismem chce říct, že jeho „dotírání“ by mu jednoho dne mohlo způsobit velké problémy. Přesto pokračuje ve své misi. Smyslem jeho života je zajistit, aby v Etiopii nikdo neumíral strachem či v zoufalství, aby se neumíralo na špatné zacházení v rukou tyranů, aby se neumíralo za to, jaké má člověk názory.

Obraně lidských práv se Ameha začal věnovat v roce 2006 jako právník ve službách vlády. Ta chtěla jednoho dne nespravedlivě potrestat jednoho eminentního profesora za slova, která pronesl před svými studenty. Ameha odmítl spolupracovat. Jeho neposlušnost jej stála řadu nepříjemností, mimo jiné zákaz pokračovat ve studiu práv a získat magisterský titul. A tenkrát se rozhodl. Dal výpověď a začal se plně věnovat obraně lidí pronásledovaných za své názory. „Nejsem politik,“ vysvětluje. „V současnosti na mě závisí osudy třiceti šesti lidí obviněných z terorismu. Ve sdružení

Etiopie, Addis Abeba.
Schůze bloggerů sdružení „Zóna 9“. Zleva:
Natnael Feleke, 30 let, vězněn jeden rok a šest
měsíců; Atnaf Berahane, 28 let, zatčen v roce 2014
a vězněn jeden rok a pět měsíců, Mahlet
Fantahunová, 33 let, zatčena v roce 2015
a vězněna patnáct měsíců; novinář Getachew
Shiferaw, 32 let, opakovaně zatčen, jeho případ
dosud není ukončen.

Human Rights Council, kde pracuji jako dobrovolník, jsem odpovědný za tři orgány: výbor pro získávání finančních prostředků, výbor pro vztahy se zahraničím a výbor pro vzdělávání v oblasti lidských práv." I přes všechny své povinnosti se doma dokáže uvolnit.

V očích svých dcer čte budoucnost své země. Budoucnost, která, jak doufá, bude mírová, šťastná a poklidná. „Jsem plný naděje. Proto zůstávám v Etiopii.“ A opakuje: „Nezasloužím si takové ocenění.“

Levá strana:

Etiopie, Addis Abeba.

Ve své advokátní kanceláři.

Zleva doprava, shora dolů: Etiopie, Addis Abeba,

V kancelářích Human Rights Council, portréty lidí, kteří byli zabiti či zraněni orgány státní moci. Za tyto zločiny nebyl dosud nikdo odsouzen.

V kanceláři Amehy Mekonnena. V roce 2015 začal v Human Rights Council působit jako místopředseda. Krédo sdružení: „Všechna lidská práva pro všechny“.

Ameha Mekonnen se svým kolegou v prostorách Human Rights Council.

Etiopie, Addis Abeba.
Mahlet Fantahunová a Atnaf Berahane.

Etiopie, Addis Abeba.
Pohled na město

Etiopie, Addis Abeba.
Natnael Feleke strávil jeden rok a šest měsíců ve vězení. „Měl jsem štěstí,“ tvrdí. Po propuštění si našel práci. Tato fáze je pro ostatní bloggery velmi obtížná.

Levá a pravá strana: Etiopie, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen na střeše budovy Human Rights Council.

Následující dvojstrana: Etiopie, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen na předměstí Addis Abeby
jedno pozdní odpoledne.*

Etiopie, Addis Abeba.
*Oblek Ameha Mekonnena pověšený na
skříni v jeho pokoji.*

Etiopie, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen sleduje s dětmi televizi.

Následující dvojstrana: Etiopie, Addis Abeba.
Nedělní odpoledne: Ameha s rodinou na dvoře svého domu.

Etiopie, Addis Abeba.
V obývacím pokoji Amehy Mekonnena.

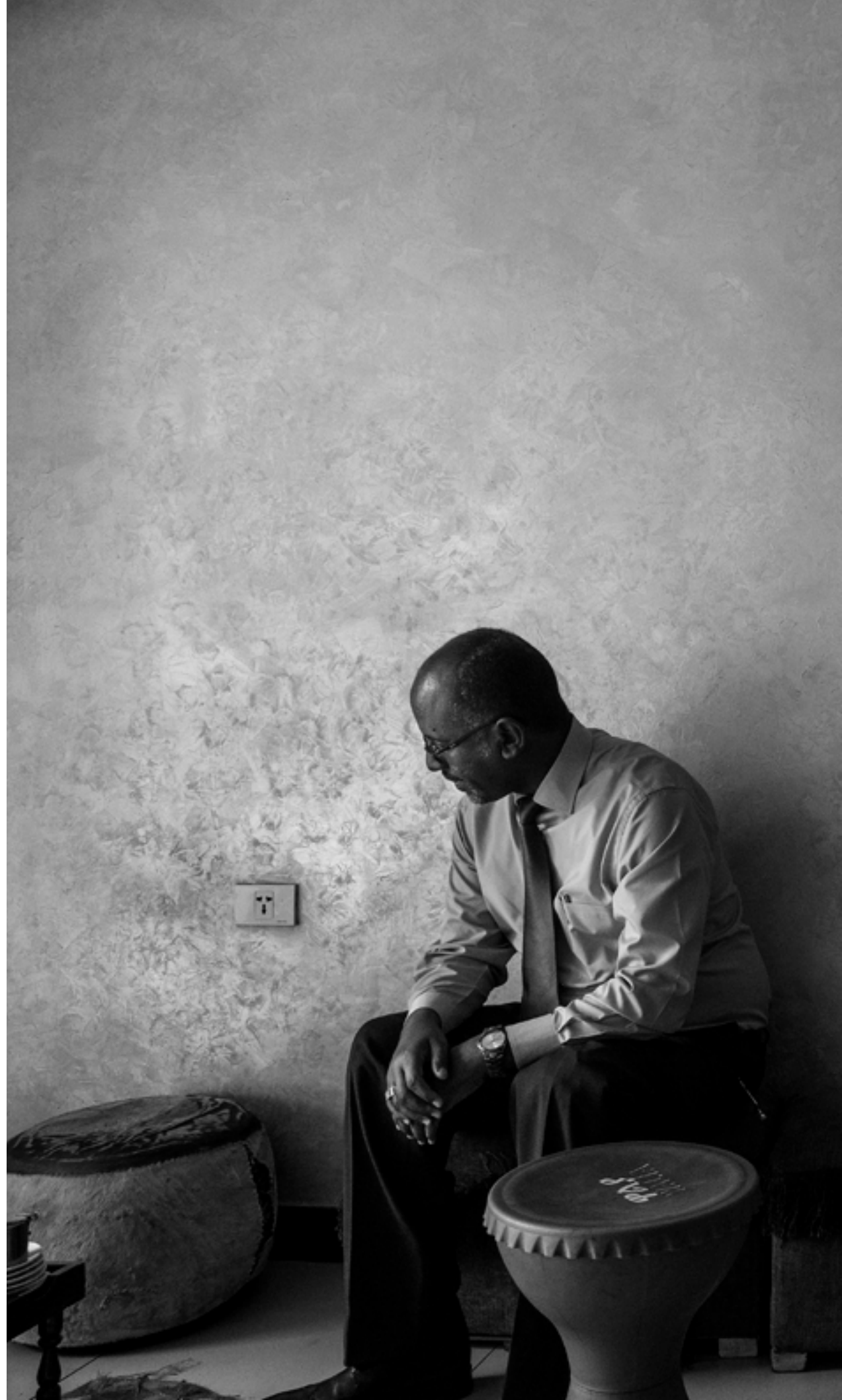

Etiopie, Addis Abeba.

Ameha se svou ženou a mladší dcerou při jídle.

Následující dvojstrana: Etiopie, Addis Abeba.

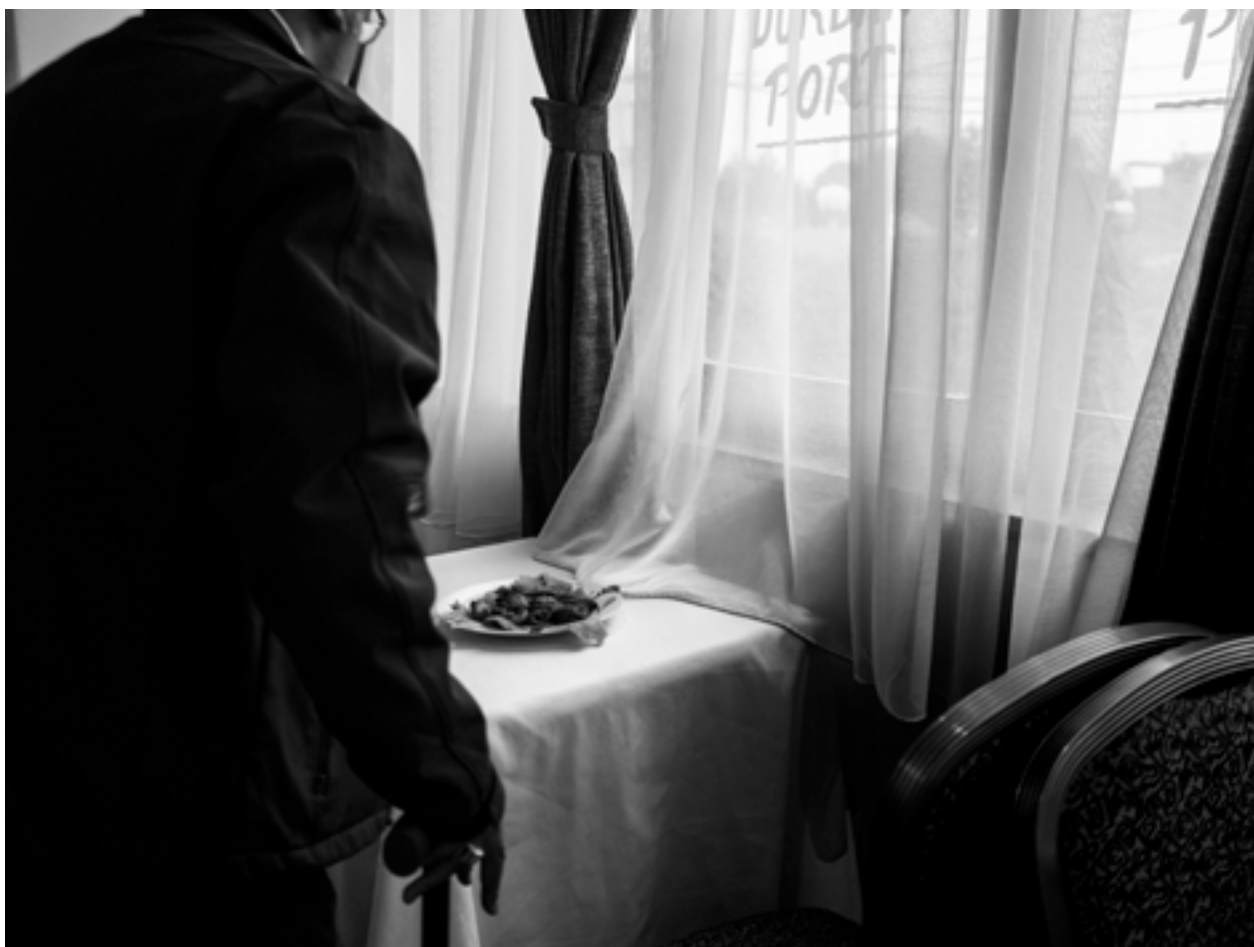
*Ameha Mekonnen během polední pauzy
v restauraci v blízkosti své kanceláře.*

Etiopie, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen jede do kanceláře ve čtvrti
Bole.*

Etiopie, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen v jednom rodinném hotelu,
který dobře zná. Jedno z mála míst, kde se cítí
v bezpečí.*

Následující dvojstrana: Etiopie, Addis Abeba.
Na střeše budovy Human Rights Council.

Jadranka Miličevićová

Bosna a Hercegovina

fotografie Bieke Depoorterová

Jadranka Miličevićová – poznat a pochopit ji v celé hloubce jejího zaujetí znamená v první řadě uvědomit si, jakým peklem si prošla. To peklo lze vystihnout pouhými několika slovy, ale za nimi je 200 000 mrtvých. Obléhání Sarajeva, srebrenický masakr. Válka v Jugoslávii. Strašlivá oběť Bosny a Hercegoviny v ovzduší zhoubně procitnuvšího nacionalismu, na troskách bývalé Jugoslávie.

Jedna z nejkrvavějších a nejvražednějších událostí druhé poloviny 20. století, po pádu Berlínské zdi a sovětského komunismu. Je třeba si to připomínat zas a znova: v letech 1992 až 1995, pouhé dvě hodiny letu z Paříže či Berlína, tedy přímo před našimi dveřmi, dovolila Evropa vzplanout nezměrnému barbarství, kterému se jí samotné nepodařilo zabránit. Iniciativu přenechala Spojeným státům, které v prosinci 1995 daly v ohyském Daytonu vzniknout mírovým dohodám, které měly ukončit boje mezi etniky. Když se fotografa Bieke Depoorterová za šedesátiletou Jadrankou vypravila, byla to jedna z prvních věcí, které ji na ní zaujaly. Mluví, mluví a mluví. Hovoří bez ustání, vypráví, vzpomíná, skálopevně přesvědčena o tom, že jeden z nejúčinnějších způsobů, jak bojovat za mír, je upomínat na prožité hrůzy. Stalo se to teprve

nedávno. Ani ne před pětadvaceti lety. Sotva jediná generace. Nutkavá myšlenka, že by vše mohlo začít nanovo, pokud si nedáme pozor, jestliže nebudeme do omrzení opakovat, co se v této části Balkánu stalo. Tisíce znásilněných žen, tisíce násilně vysídlených mužů, žen, dětí, tisíce napadených, zabitých. Rozsáhlá etnická čistka ve jménu pradávne rasové očisty. Všudpřítomné násilí páchané polovojenskými skupinami a soukromými milicemi, civilisty proti jiným civilistům, bratrem proti bratrovi, člověk člověku vlkem. Takže proto je Jadranka tak upovídaná, drnčí jako kolovrátek. Věří v moc slova proti nehybnosti zapomnění. Povídat si historky, vyprávět je stále dokola – jedině tak nezmizí z kolektivní paměti. Jadrančin životní příběh – úděl bojovnice – je dnes zachycen v sedmi knihách a dvou filmech. Ale nejde o žádný kult osobnosti, nic takového. Pro ni je to příležitost něco udělat, možnost osvětlit své kroky, jít příkladem.

Bosna a Hercegovina, Sarajevo. Srpen 2017.
*Jadranka Miličevićová, bojovnice za lidská práva
a stipendistka Sacharovovy ceny, na návštěvě
v romské rodině.*

Předchozí dvojstrana:
Bosna a Hercegovina, Vareš.
Elda Šišićová, dcera Lejly Omerovićové.

V roce 1992 – v předvečer konfliktu – žila Jadranka v Sarajevu. Byl to běžný život – s manželem a dvěma dětmi. „Pracovala jsem v bance, patřili jsme ke střední třídě. Hned na začátku konfliktu jsem opustila Sarajevo a uchýlila se do Srbska. V oné chvíli, kdy se ze mě stal uprchlík, jsem se také stala bojovnicí za lidská práva. Nechtěla jsem čekat, až mi někdo přijde na pomoc. To já jsem chtěla pomáhat ostatním. Dodávám, že jsem odcházela s pocitem viny. Manžel zůstal v Sarajevu. Nemohla jsem ale jenom nečinně přihlížet.“ V prosinci 1992 vstoupila v Bělehradu do feministicko-pacifistické organizace Women in Black. Tak započal boj, který nekončí. „Začala jsem nový život,“ vzpomíná Jadranka. „Ten jediný opravdu miluji. Měla jsem pocit, jako bych ztratila třicet let, třicet prvních let mého života.“ Přes Women in Black navázala Jadranka kontakty s ostatními „strážkyněmi míru“ v Itálii, Španělsku, Německu a Maďarsku. Společně vytvoří síť vzájemné pomoci na podporu zneužívaných žen. Zajímají se o zkušenosti žen žijících v oblastech konfliktů, jako např. v Bosně a v Chorvatsku, a vzájemně je mezi sebou sdílejí. Pro Jadranku jsou tyto ženy prostě „kamarádky“. „Jejich svědectví se nám podařilo vydat knižně v angličtině.“ Pořád ta samá posedlost, stejná idea: publikovat, a vzdorovat tak zapomnění, a mluvit pro zachování míru. Jadranka se podílela na založení nevládní feministické a aktivistické organizace CURE Sarajevo, jež si klade za cíl prosazovat rovnost žen a mužů a prostřednictvím vzdělávacích a kulturních projektů pozitivně rozvíjet společnost. Jadranka pomáhá budovat místní pobočky CURE a pořádá ško-

lení pro veřejnost o tom, jak si zajistit živobytí. V malých skupinkách se ženy učí prodávat med nebo vonné polštářky s levandulí, vzájemně si radí či pomáhají nalézt obživu v prostředí, v němž jsou ženy i po válce z velké části přehlíženy. Zejména romské ženy. Právě setkání s tímto typem utrpení nakonec přivádí Jadranku do CARE, jiné nevládní organizace, která se věnuje výhradně pomoci ženám potýkajícím se s diskriminací.

CURE a CARE, život Jadranky jako by byl obsažen v těchto dvou organizacích, které řídí – zejména v Bosně a Hercegovině, v Srbsku a v Černé Hoře. Svému poslání se věnuje na 100 %, 24 hodin denně. Nezná osobní život ani soukromí. Přednějším je práce v terénu, vzdělávání, příprava projektů a smluv, aby mohla získat především pomoc z Evropské unie. „Mámu prakticky nevidáme,“ přiznává jeden z jejích synů. Vede semináře, a tak je skoro neustále na cestách. „Je to prostě její život,“ připomíná Bieke Depoorterová. „Na ničem jiném nezáleží. O lidech, kterým pomáhá, odmítá hovořit jako o „příjemcích“. S většinou naváže přátelské vztahy.“ Skoro jako by byli její druhá rodina, ne-li přímo ta nejdůležitější. „Společně jsme vyjely ze Sarajeva a navštívily celou řadu vesnic v okolí,“ dodává fotoreportérka. „Jadrance na tom moc záleželo. Chtěla, abych ji zachytila právě na těchto místech. Spolu s početnou skupinou z organizací CURE a Women in Black také každý rok na konci července navštěvuje památník obětem ve Srebrenici. Za každou cenu chce udržet spáchaná zvěrstva v živé paměti.“ Jadranka vážně přisvědčí: „Chtěla jsem, aby to místo

Bosna a Hercegovina, Vareš.

Jadranka Miličevićová

Jadranka na návštěvě u Lejly Omerovićové žijící stranou civilizace ve vesnici u Vareše. V roce 2014 Lejlin dům zčásti zničila povodeň. Nadace CURE jí pomohla tím, že uspořádala peněžní sbírku na opravu domu, ale na to, aby stavební práce mohly začít, stále chybí prostředky.

Bieke viděla. Znáám lidi, kteří tady přišli o celou rodinu. Jednomu známému tady zahynulo padesát šest příbuzných.“ Právě zásluhou žen, jako je Jadranka, spatřil památník v Srebrenici-Potočari v roce 2003, osm let po krveprolití, světlo světa. „Snažíme se tlačit na vládu, aby budovala pamětní místa. Pomáháme také osamělým ženám, válečným vdovám, bránit jejich práva. A samozřejmě také hledáme ostatky obětí. Na seznamu obětí v památníku ve Srebrenici-Potočari figuruje 8 372 jmen, ale nalezeny a identifikovány byly pouze ostatky 6 800 obětí. Vdovy a matky stále čekají na to, až budou moci začít skutečně truchlit za své

mrtvé. I po tolika letech je tato situace velmi bolestná. Jak se vrátit do normálního života, když stále chybí tolik mrtvých?”

Pro Bieke Depoorterovou to nebyla jednoduchá reportáž. Jadranku hluboce obdivuje a uznává, její neutuchající aktivismus, její příklon k radikálnímu feminismu, její urputnou snahu o to, aby byla ženám navracena moc, dokázaly vzít svůj osud do vlastních rukou, být soběstačné a požívat plně svých práv. I přesto se musela fotografa Jadrance přizpůsobit v tom, co jí dovolila fotografovat. Všude na svých cestách, ve Spojených státech i v Egyptě

v době probíhající revoluce, se Bieke snaží se svými fotografickými objekty navázat bližší vztah. Pro Bieke je fotografie způsobem dialogu. „Navázat s těmi lidmi vztah je nesmírně důležité,“ potvrzuje Bieke. „Často si nepřeji, aby je někdo fotil. V Bosně jsem se své postupy snažila vysvětlit Jadrance, protože měla starost, že budu poukazovat na chudobnost jejich příbytků. Poslední noc jsem konečně mohla pracovat tak, jak jsem zvyklá.

To se mi líbilo úplně nejvíc. Moci usednout na postel svých hostitelů. Chvíli být s rodinou sama. Navodit atmosféru důvěry, která vytváří důvěrnost.“

Z fotografií Bieke vyzařuje lidskost. Lejla žije osaměle v jedné vesnici. Za války byla znárodněna, manžel ji bil, rodina opustila. Život jí klade těžké zkoušky. „Díky své statečnosti však našla sílu být znovu šťastná,“ zdůrazňuje

Jadranka, která má mladou ženu očividně velmi ráda. Prostřednictvím CURE jí zajistila nepostradatelnou pomoc v podobě šicího stroje. Díky němu se nyní věnuje výrobě a prodeji řemeslných výrobků. V roce 2014 zasáhla Lejlin dům povodeň. Jadrančina nevládní organizace jí znovu přispěla na pomoc a uchránila ji před sociální nejistotou, která ji neustále ohrožuje. Patří to k dennímu pořádku této neúnavné ženy. V Sarajevu, Černé Hoře i Srbsku se v rámci organizace CARE věnuje

pomoci romským ženám. V sedmnáct hodin je její první den u konce, ale ona se v tu chvíli začíná věnovat svým aktivitám v CURE. „Doposud jsme pomohly 15 tisícům romských a rumunských žen. Zajistili jsme jim návštěvu u lékaře, mohly jít na mamograf. Vybíráme peníze na školy, a aby nejchudší nepřišli o bydlení.“ Pokud jí to zdraví dovolí, bude v tomto tempu pokračovat dál. „To, že jsem se stala aktivistkou a starala se o ostatní, mi umožnilo přežít,“ uzavírá Jadranka.

Bosna a Hercegovina, Vareš.
Elda Šišićová, dcera Lejly Omerovićové.

Následující dvojstrana: Bosna a Hercegovina, Visoko.
Dům Mirsady Bešićové má v oblasti jako jediný zavedenu tekoucí vodu. Sousedé si sem pro ni chodí.

Bosna a Hercegovina, Visoko.
Harún s krávou rodiny Bešićových.

Bosna a Hercegovina, Vareš.
Lejla Omerovićová s rodinou na poli.

Bosna a Hercegovina, Sokolac.
Jadranka diskutuje s mladou feministkou Jovanou Boljanićovou a jejím otcem Bogdanem. Jovanu potkala Jadranka na jednom ze seminářů, které Jadranka vede. Jovana založila aktivistickou organizaci Art Queer. Otec a bratr Jovany nejdříve s jejím aktivismem nesouhlasili a ona musela chodit na schůze tajně. Teď už ji otec podporuje více, a Jadranka tak mohla poprvé navštívit jejich dům.

Následující dvojstrana: Bosna a Hercegovina, Sokolac.
Jovana Boljanićová ve svém pokoji, kde může být sama sebou. Má v něm spoustu osobních věcí, např. duhovou vlajku, kterou však před otcem a bratrem přece jenom skrývá.

Předchozí dvojstrana: Bosna a Hercegovina, Sokolac.

Jovana v červené zástěře – upomínka na Jadrančin seminář, kterého se zúčastnila před sedmi lety. Od té doby jsou obě ženy v kontaktu. Jovanino rodné město je velmi konzervativní – tvrdí, že v něm byla první dívkou, která nosila džínové kalhoty.

Nahoře: Bosna a Hercegovina, Sarajevo. Asja, Jadrančina pomocnice.

Bosna a Hercegovina.
Jadranka na cestě do srebrenického památníku.

Následující dvojstrana: Bosna a Hercegovina,
Srebrenica.

*Každý rok navštíví Jadranka s členkami
organizace CURE a Women in Black památník
obětí genocidy ve Srebrenici-Potočari.*

Bosna a Hercegovina.
*Jadranka cestuje po Bosně, Srbsku i Černé Hoře
a pořádá semináře.*

Bosna a Hercegovina, Sarajevo.
*Jadranka v rozhovoru s „matkou Mejrou“. Mejra
přišla během války o dvě děti a manžela. Rodinu jí
v roce 1998 uvěznili a poté popravili. Už roky se
snaží najít jejich ostatky. Dnes pomáhá jiným
rodinám, které hledají své nezvěstné příbuzné.*

Dvě následující dvojstrany: Bosna
a Hercegovina, Kakanj.
*V domě Nuny Zeminy Vehabovićové. Nuna
založila s kamarádkou projekt „Center for Mother
Hope“, ale dnes jej řídí sama. Je také členkou
místního zastupitelstva a angažuje se na obranu
Romů v Kakanj. V jedné čtvrti jich zde žije pospolu
více než 2 600.*

Nahoře, pravá strana, nahoře:
Bosna a Hercegovina, Kakanj.
V domě Nuny Zeminy Vehabovićové.

Nahoře: Bosna a Hercegovina, Sarajevo.
V domě romské rodiny.

Bosna a Hercegovina, Kakanj.
V domě Nuny Žeminy Vehabovićové.

Následující dvojstrana: Bosna a Hercegovina, Sarajevo.
Jadranka u sebe doma.

Za obranu našich svobod

Éric Fottorino

Lidská práva. Dvě nenápadná slova, která znamenají mnoho. Pouhá dvě slova, která jako strážci beze zbraní bdí nad tím, aby se z lidí nestaly šelmy požírající se navzájem. Kolik v sobě ten výraz skrývá ideálů a zápasů, kolik zmučených tváří, vypuzených ze světa živých, kolik chart, rezolucí, protokolů, paktů, úmluv a peticí, kolik nadějí a bojů svedených proti zvůli, kolik míst na této planetě, kde síla práva nakonec zvítězí nad právem – či vlastně bezprávím – síly?

Vítězství jsou to křehká, a jak bohužel víme, nikdy nepřežijí velkolepá předsevzetí v duchu „nikdy více“ vyslovená v době vypjatých emocí, které nemají dlouhé trvání. A tak navzdory těm nejváženějším textům zavazujícím národy světa zažilo 20. století opakované genocidy i přesto, že Všeobecná deklarace lidských práv z prosince 1948 již v samotné preambuli nekompromisně uvádí: „U vědomí toho (...), že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejí-

cím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu.“ Z tohoto odstavce vyplývá první článek deklarace, který nese otisk Eleanor Rooseveltové a francouzského právníka Reného Cassina: „Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv.“ Po holocaustu však následují masová krveprolití v Kambodži spáchaná Pol Potem a Rudými Khméry, genocida ve Rwandě, srebrenický masakr Bosňáků z rukou srbských vojáků. Přicházejí ale i další krveprolití – v Latinské Americe, v Konžské republice, v Iráku, Jemenu, Sýrii a tento výčet by mohl pokračovat – další důkazy o tom, jak jsou základní lidská práva setrvale pošlapávána, přestože je mezinárodní společenství přese všechno nadále prohlašuje za univerzální, nezcizitelná a nedělitelná.

Pokud bych měl vytvořit jakýsi soupis velkých provinění spáchaných člověkem na

Předchozí dvojstrana:

Moises Saman. Libye, Závij, 2011.

Příznivec Kaddáfího s portrétem diktátora.

Dole:

Larry Towell. Palestinské území, Gaza, 1993.

Děti si hrají s umělohmotnými pistolemi.

člověku, bylo by třeba zde zmínit nejméně tři typy útlaku, které značnou měrou poznamenaly svět po skončení druhé světové války: nejprve státní komunismus, totalitní a imperialistický, jehož vězni končí v sovětských gulazích, revoluční snahy v satelitních zemích sovětského bloku – Budapešť v roce 1956, Praha v roce 1968 – drasticky potlačené Moskvou, či samotná čínská kulturní revoluce, již v letech 1966–1968 padl za oběť jeden milion lidí, a v neposlední řadě krvavý zásah proti studentským protestům na náměstí Nebeského klidu a masové zabíjení mírumilovných Tibeťanů. Dále koloniální války, které od Vietnamu až po africký kontinent notně zdecimovaly civilní obyvatelstvo, kdy z dětí učinily potravu pro děla a z žen sexuální objekty, a jež miliony civilistů donutily k útěku do vyhnanství. Byly tu samozřejmě války ve Vietnamu, ale také alžírská válka, jež byly ve své době považovány za pouhé lokální konflikty. A konečně diktatury Latinské Ameriky – Vargasova Brazílie, Chile generála Pinocheta a Argentina za vlády vojenské junty generála Videly. V 70. letech 20. století se tyto režimy staly nejviditelnějšími odstrašujícími příklady porušování lidských práv. Vždyť jak je vůbec možné zapomenout na mladé příznivce opozice svržené z helikoptér do moře či Matky z Květnového náměstí – vojáky přezdívané „bláznivé“ – tvrdošíjně bojující za nalezení svých dětí, které byly uneseny během této temné kapitoly argentinské historie? Tyto statečné ženy obdržely v roce 1992 Sacharovovu cenu, která v letošním roce slaví třicáté výročí své existence.

Alex Webb
Nikaragua, Puerto Cabezas, 1992.
Dítě z menšiny Mosquito.

Stačí si projít seznam oceněných, aby bylo zřejmé, jak široký záběr má boj za dodržování lidských práv ve světě: dodržování demokratických principů, zaručení svobody myšlení, boj proti mučení a veškerým formám diskriminace, poukazování na případy svévolného omezování svobody z náboženských, rasových nebo politických důvodů a z důvodů sexuální orientace. Toto prestižní ocenění, které bylo poprvé uděleno v roce 1988 Nelsonu Mandelovi a Anatoliji Marčenkovi (in memoriam), není pouhým vyjádřením úsilí Parlamentu v boji za obranu základních práv. Současně má totiž podpořit muže a ženy, kteří ve jménu prosazování svobod ve svých zemích podstupují obrovská rizika. Za rozhodnutím ukázat tyto lidi světu je často i snaha ochránit je před nepřáteli a vyjádřit jim hlasitou podporu. Platí, že obrana svobod a demokracie je takřka ve všech zeměpisných šířkách nebezpečnou činností, za kterou aktivisté nezřídka zaplatí životem. Mezi laureáty Sacharovovy ceny nalezneme kdysi bezejmenné hrdiny, z nichž se posléze stali mluvčí věci, v níž se angažují. To je případ lékaře Denise Mukwegeho, zachránce mnoha a mnoha brutálně zmrzačených žen v Demokratické republice Kongo, mladé Pákistáňky Malály Júsfuzaiové či dvou mladých iráckých jezídek Nádije Murádové a Lamjá Hadží Bašárové, kterým se podařilo utéci před nejstrašlivějšími hrůzami Islámského státu (Dá'íš), aby se záhy zapojily do boje proti obchodování s ženami. Jsou

tu matky, umělci, kreslíři, aktivisté vystupující proti mučení či obhajující mír, zástupci etnických menšin, ale také Organizace spojených národů coby instituce – zářný doklad toho, že Sacharovova cena je od počátku udělována eklekticky a s patřičnou odvahou vyznamenat lidskou stránku těch, kteří bojují proti nelidskosti.

Od začátku nového tisíciletí nevzniklo žádné větší protestní hnutí, jehož výchozím bodem by nebyl boj za ochranu lidských práv a lidské důstojnosti. Arabské revoluce by zřejmě nepropukly, kdyby se v tuniském městě Sídí Bú Zíd 17. prosince 2010 neupálil mladý podomní obchodník Muhammad Buazízí – ze zoufalství a na protest proti nespravedlnosti režimu prezidenta bin Alího a jeho klanu. Když přišel o svůj vozík a o váhy, neznamenal najednou vůbec nic. Konflikt v Sýrii má zase své hluboké kořeny v mučení třináctiletých dětí zatčených za to, že na zed'v Damašku napsali: „Pryč s Asadem!“ Syrský prezident se od té doby tragicky zviditelnil vražděním vlastního obyvatelstva, a v několika případech dokonce použil k vyhlazení tisíců nevinných chemické zbraně, konkrétně nervový plyn sarin – nejprve v Ghútě v roce 2013 a poté o čtyři roky později v Chán Šajchúnu na severozápadě země. Vrcholné utrpení, kterým prošlo město Aleppo na konci roku 2016, přineslo další (dávno nepotřebný) důkaz o naprostém odlidštění vládních jednotek, to vše za spoluúčasti Ruska. Mezi tisíci snímků z této zkázy utkvěla světové veřejnosti tvář Anase al-Baši, zvaného „klaun z Aleppa“, který rozesmíval děti vyděšené nálety a který sám zahynul při leteckém útoku „v nejtemněj-

Následující dvojstrana: **Hirodži Kubota**
Severní Korea, Čchongdžin, 1986.
*Obrovský portrét prezidenta Kim Ir-sena u vchodu
do ocelářského podniku Kim Chaek.*

ším a nejnebezpečnějším místě tohoto světa“, jak uvedl na pohřbu jeho bratr.

Tady však cesta nekončí. Demokratická republika Kongo je pravidelným dějištěm krveprolití páchaných v chaosu a zcela bez-trestně ozbrojenými skupinami a armádou. Přepadení, bití, únosy, vysídlování – to je jen malý výčet porušování lidských práv v těch afrických zemích, ve kterých patří ozbrojené konflikty již mnoho let ke každodenní realitě: od Nigérie po Kamerun, jež jsou ovládnuty skupinou Boko Haram, přes Mali po Somálsko, Súdán a Čad. Nezapomínejme však ani na to, že na východě Konga v oblasti Velkých jezer přišlo od druhé světové války o život více než šest milionů lidí, což činí z této oblasti jedno z nejvražděnějších míst soudobé historie.

Pokud jde o Latinskou Ameriku, řadí se tento region k místům, kde lidský život nemá valnou cenu. „Středoamerický „severní trojúhelník“ – Guatemala, Salvádor a Honduras – patřil v roce 2016 k regionům s největší mírou násilí na světě,“ upozorňuje poslední zpráva organizace Amnesty International. „Počet vražd zde byl vyšší než ve většině konfliktních zón celého světa. Salvádor tehdy vykazoval 108 vražd na 100 000 obyvatel, což je jedno z nejvyšších čísel na světě vůbec.“ Situace v Kolumbii se po dohodě mezi vládou a partyzány z FARC (Revoluční ozbrojené síly Kolumbie) sice zlepšila, což dokazuje, že smíření je i po padesát let trvajícím nepřátelství možné, avšak Venezuela se stále hlouběji noří do diktatury prezidenta Nicoláse Madura, jejímiž průvodními jevy jsou hospodářská krize,

umlčování demokratických institucí a stíhání opozice.

Kdybychom výčet případů zjevného porušování lidských práv, k němuž v poslední době dochází, chtěli rozvinout v plné šíři, bylo by třeba připomenout také méně známý osud Hmongů v Laosu nebo menšin v Turkmenistánu, což je země zcela nepřístupná jakémukoli vyšetřování v oblasti lidských práv a svobod. Také Středozemní moře se, jak všichni vědí, proměnilo v hřbitov migrantů přicházejících z Libye, Sýrie, Jemenu, Súdánu nebo Mali, přičemž brzké řešení této katastrofální situace je v nedohlednu. Nesmíme zapomenat ani na všechny případy porušování práv, které uniknou pozornosti sdělovacích prostředků, a na obhájce svobod, kteří zůstávají pro informační společnost neviditelní.

Znamená tento nekonečný seznam utrpení a porážek, že základní práva jsou dlouhodobě na ústupu? Tak jednoduché a dokonce ani temné to však není. O čem vlastně mluvíme? Bývalý francouzský velvyslanec pro lidská práva François Zimeray definoval tento pojem jasně a bez emocí: „Lidská práva,“ napsal, „nejsou ani o morálce a dokonce ani o hodnotách. Jejich dodržování nijak nesouvisí se symboly, a už vůbec ne s rozhořčením. Jedná se o práva, jež vyplynula z politických kompromisů a jsou tedy nutně nedokonalá. Tato práva, která existují, či neexistují, jsou buď uplatňována, nebo porušována. Právo nebýt mučen, právo na spravedlivý soudní proces, právo na rovnost mužů a žen a právo dětí prožít své dětství. Všechna tato práva

Christopher Anderson
Chile, Santiago, 1995.
*Vojenská přehlídka na počest Augusta Pinocheta
před prezidentským palácem.*

přispívají k respektování lidské důstojnosti; a právě tento účel jim dodává morální sílu.“ (Zimeray, F., *J'ai vu partout le même visage. Un ambassadeur face à la barbarie du monde*, Plon, Paříž, 2016).

Podle této vize jsou lidská práva na vzestupu, a to od Norimberského procesu (1945–1946), kde byli souzeni hlavní nacističtí pohlaváři, až po zřízení Mezinárodního trestního soudu v roce 2002, jenž představuje vrchol univerzality. Ne že by v mezidobí nedocházelo k řadě krvavých tragédií. Původních pouhých třicet článků Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, v níž nebyla ani zmínka o situaci dětí, však bylo neustále doplňováno. V průběhu let vznikaly nové záruky ve prospěch uprchlíků a osob bez státní příslušnosti, žen a dětí. Byla vyhlášena hospodářská, sociální a kulturní práva, propracován a posílen boj proti diskriminaci, a to na úrovni Organizace spojených národů, Rady Evropy a dalších mnohostranných subjektů. Pokud jde o Mezinárodní trestní soud, je třeba si uvědomit, jakým pokrokem je vznik subjektu, který proti potenciálnímu porušování práv bojuje předem, a to na rozdíl od ostatních výjimečných soudů, jež, od Rwandy až po bývalou Jugoslávii, vznikly až poté, co k tragédiím došlo, což je v rozporu se samotným pojetím práva.

Předchozí dvojstrana:
Thomas Dworzak. Rusko, Groznyj, 2002.
Dívka s balónky. V pozadí zkáza způsobená dvěma válkami v Čečensku.

Když mluvíme o nedávných úspěších, je třeba ještě zmínit připuštění práva na vměšování v letech 2004–2005, jež mezinárodní právo uznává na základě explicitní podmínky – odpovědnosti za ochranu. Tento velký pokrok je však po mezinárodním zásahu v Libyi na ústupu. Západní mocnosti překročily právní mandát, který jim byl udělen, což vedlo k násilné změně režimu. Není jisté, jaký dopad bude mít libyjské dobrodružství na právo na vměšování, přestože byl zásah v této zemi nezbytný.

Vedle neustálého porušování lidských práv autoritářskými režimy čelí dnes tento důležitý pojem významnému riziku – zpochybňování zásady univerzality. Řada zemí v Asii, arabském světě, ale také Spojené státy americké usilují o omezení působnosti lidských práv z důvodu kulturních rozdílů a výjimečných okolností, které podle nich ospravedlňují uzpůsobování, či dokonce odnímání těchto práv, a to ve jménu diskutabilních odlišností. Čínské orgány tak používají pojem „asijské hodnoty“, jejichž teorii vypracoval bývalý malajský premiér Mahathir ibn Mohamad, k potvrzení toho, že tyto zvláštnosti jsou nadřazené mezinárodním normám. „Tato specifika,“ jak dále napsal François Zimeray, „mají odůvodnit, proč jsou občanské a politické svobody méně důležité než svoboda produkovat, spotřebovávat a poslouchat.“ Jinak řečeno, podle této teorie nejsou lidská práva jako lidská práva, měří se dvojím metrem, probíhá soutěž mezi normami, v níž jsou zvýhodněna vnitrostátní pravidla ve jménu tradice, zvyků a každý jedná pro sebe a za sebe.

Podobnou snahu o omezení zásady univerzality těchto práv lze pozorovat také u čelních představitelů muslimských zemí v Organizaci islámské spolupráce. Islámská charta lidských práv zveřejněná již v roce 1990 činí rozdíly mezi držiteli lidských práv na základě toho, zda se jedná o muže, nebo ženu. Tyto snahy však nejsou vlastní jen autokratickým režimům. Spojené státy americké se lidských práv sice nezřekly, ale za vlády George W. Bushe a poté Donalda Trumpa základní práva oslabily prostřednictvím postupů, které podle nich byly ospravedlněny vyššími zájmy. Případy mučení americkou armádou v Iráku nebo zbavení svobod ve vězení v Guantánamu tento relativismus dobře ilustrují. Ale jménem jakého práva smíme beztrestně obětovat jiné právo?

Zásada univerzality je zpochybňována také třemi africkými zeměmi – Jižní Afrikou, Gambií a Burundi –, které oznámily svůj záměr odstoupit od Mezinárodního trestního soudu (nebo přesněji od Římského statutu) pod záminkou, že se haagský tribunál přednostně zaměřuje na africké vůdce. Tento neblahý vývoj ukazuje zejména na beztrestnost, kterou řada z nich využívala po celá desetiletí. „Africká unie dlouhodobě vyzývala členské státy, aby

neplnily svou mezinárodní povinnost zadržet súdánského prezidenta Umara al-Bašíra, stíhaného Mezinárodním trestním soudem pro genocidu,” odsuzuje tento přístup organizace Amnesty International. „V květnu 2016 jej Uganda nezadržela a nepředala Mezinárodnímu trestnímu soudu, čímž nesplnila svou povinnost vůči stovkám tisíců osob, které byly zavražděny nebo vysídleny během konfliktu v Dárfúru.”

Tyto peripetie ukazují, že o všeobecná lidská práva je nyní třeba bojovat se stále silnějšími protivníky – se svrchovaností komunit a vědomím identity. Existuje velké riziko, že ve jménu těchto restriktivních přístupů bude popřen jednotlivec, zapomene se na to, že existují práva, na něž má nárok každý jen proto, že je živý a je občanem tohoto světa, plnoprávným členem společenství lidí. Tento boj však není ztracen. Je to však bez ustání probíhající souboj, v jehož čele stojí lidé, kteří, ať už žijí a trpí kdekoli, přispívají svým dílem ke společné věci. Příkladem je právě třicet držitelů Sacharovovy ceny, kteří již po třicet let otevírají dveře naději a brání tomu, aby se zavřely. Obhajovat lidská práva znamená především obhajovat jejich obhájce.

Sacharovova cena

Sacharovova cena za svobodu myšlení, která byla poprvé udělena v roce 1988 Nelsonu Mandelovi a Anatoliji Marčenkovi, je nejvyšším oceněním Evropské unie za činnost v oblasti lidských práv. Je udělována jednotlivcům, skupinám a organizacím, kteří mimořádným způsobem přispěli ke svobodě myšlení. Prostřednictvím této ceny a sítě jejích nositelů poskytuje EU podporu laureátům ceny a pomáhá jim v jejich činnosti.

Mezi laureáty ceny byli disidenti, političtí představitelé, novináři, právníci, aktivisté občanské společnosti, spisovatelé, matky, manželky, představitelé menšin, skupina aktivistů vystupující proti terorismu, míroví aktivisté, aktivista bojující proti mučení, karikaturista, dlouholetí „vězni svědomí“, režisér, OSN jako celek, a dokonce i dítě bojující za právo na vzdělání. Oceňuje především svobodu projevu, ochranu práv menšin,

dodržování mezinárodního práva a rozvoj demokracie a právního státu.

O udělení Sacharovovy ceny, s níž je spojen finanční příspěvek ve výši 50 000 EUR, jedná Evropský parlament na slavnostním plenárním zasedání ve Štrasburku ke konci každého roku. Kandidáty navrhnou politické skupiny nebo i jednotliví poslanci, kteří ovšem musí získat podporu alespoň čtyřiceti poslanců. Své kandidáty představí na společné schůzi Výboru pro zahraniční věci, Výboru pro rozvoj a podvýboru pro lidská práva, jejichž členové pak zvolí tři kandidáty do užšího výběru. O vítězi či vítězích Sacharovovy ceny pak rozhoduje Konference předsedů – orgán Evropského parlamentu, v jehož čele stojí předseda Parlamentu a jehož členy jsou představitelé všech politických skupin v EP. Proto je rozhodnutí o nositelích Sacharovovy ceny skutečně evropskou volbou.

Laureáti Sacharovovy ceny

- 2017** Demokratická opozice ve Venezuele
- 2016** Nádija Murádová
a Lamjá Hadží Bašárová
- 2015** Ráif Badawí
- 2014** Denis Mukwege
- 2013** Malalaj Júsufzaiová
- 2012** Nasrín Sotúdeová a Džafar Panahí
- 2011** Arabské jaro: Muhammad Buazízí,
Alí Farzat, Asma Mahfúzová,
Ahmad as-Sanusí
a Razán Zajtúnaová
- 2010** Guillermo Fariñas
- 2009** Memorial: Oleg Orlov,
Sergej Kovalev
a Ludmila Alexejevová jménem
organizace Memorial a další
obhájci lidských práv v Rusku
- 2008** Chu Ťia
- 2007** Sálíh Mahmúd Muhammad Usmán
- 2006** Aljaksandar Milinkevič
- 2005** *Damas de Blanco*,
Hauwa Ibrahimová,
Reportéři bez hranic
- 2004** Běloruská asociace novinářů
- 2003** Generální tajemník Organizace
spojených národů Kofi Annan
a všichni zaměstnanci OSN
- 2002** Oswaldo José Payá Sardiñas
- 2001** Izzat Ghazzáwí,
Nurit Peledová-Elhananová,
Dom Zacarias Kamwenho
- 2000** *¡BASTA YA!*
- 1999** Xanana Gusmão
- 1998** Ibrahim Rugova
- 1997** Salima Ghezaliová
- 1996** Wej Ťing-šeng
- 1995** Leyla Zanaová
- 1994** Taslima Nasrínová
- 1993** *Oslobodenje*
- 1992** *Las Madres de Plaza de Mayo*
- 1991** Adem Demaçi
- 1990** Aun San Su Ťij
- 1989** Alexander Dubček
- 1988** Nelson Rolihlahla Mandela,
Anatolij Marčenko (in memoriam)

Činnost Evropského parlamentu

Podle průzkumů veřejného mínění považují občané EU lidská práva za hodnotu, kterou by měl Evropský parlament hájit jako jednu ze svých priorit. Lidská práva jsou zakotvena ve Smlouvách Evropské unie a v Listině základních práv a mají své místo i v zahraniční politice EU, jejíž součástí je mimo jiné i Akční plán pro lidská práva a demokracii 2015–2020. Ve svých vztazích se třetími zeměmi má Unie usilovat o demokracii, právní stát, podporovat univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, přispívat k respektování lidské důstojnosti a dodržování zásad rovnosti a solidarity a zásad Charty OSN a mezinárodního práva. Významnou úlohu zde hraje Evropský parlament, který brání a podporuje demokracii, svobodu slova, svobodné volby a univerzální lidská práva.

Kromě udělování Sacharovovy ceny vyvíjí Evropský parlament v oblasti lidských práv také řadu dalších činností: přijímá usnesení o naléhavých případech týkajících se lidských práv, vydává výroční zprávu o stavu lidských práv a demokracie ve světě a o politice Evropské unie v této oblasti, vede parlamentní dialog a navazuje diplomatické styky se svými protějšky a s jinými státními orgány ve třetích zemích, pořádá slyšení ve svých výborech o otázkách lidských práv, účastní se volebních pozorovatelských misí po celém světě, spolupřádá akce Sítě nositelů Sacharovovy ceny, uděluje Sacharovovo stipendium obráncům lidských práv a pořádá další akce v oblasti lidských práv ve spolupráci s národními parlamenty a občanskou společností.

Na štrasburském plenárním zasedání se každý měsíc přijímají usnesení, v nichž Parlament upozorňuje na případy porušování lidských práv v různých částech světa a vyjadřuje k nim svá stanoviska. Často také opakuje svůj jednoznačný postoj ve věci prevence mučení a zákazu trestu smrti, ochrany lidskoprávních aktivistů, předcházení ozbrojeným konfliktům, dodržování práv žen a dětí, ochrany menšin a práv původního obyvatelstva a práv osob se zdravotním postižením v nejrůznějších zemích. Usnesení Evropského parlamentu jsou často základem opatření přijímaných Radou ministrů, Evropskou komisí a Evropskou službou pro vnější činnost a někdy mají bezprostřední dopad na to, jak se zachovají vlády daných států.

Evropský parlament také vykonává dohled nad vnějšími vztahy Evropské unie. Má totiž legislativní pravomoci k tomu, aby zablokoval uzavření dohod s třetími státy, v nichž dochází k závažnému porušování lidských práv a demokratických zásad. Kromě toho Parlament trvá na striktním dodržování ustanovení o lidských právech, která jsou do těchto dohod systematicky vkládána. V dubnu 2011 Parlament požadoval, aby Evropská unie přerušila jednání se Sýrií o dohodě o přidružení; v září 2011 pak bylo částečně pozastaveno uplatňování dohody o spolupráci mezi EU a Sýrií, „dokud syrské orgány neukončí systematické porušování lidských práv“.

Cílem společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) a rozvojové politiky EU je podle evropského práva „rozvíjet a upev-

ňovat demokracii, právní stát a dodržování lidských práv a základních svobod“. Tento cíl byl formulován do značné míry právě díky úsilí Evropského parlamentu. Parlament přijímá každý rok své usnesení o výroční zprávě o hlavních aspektech a základních parametrech SZBP, kterou vysoká představitelka EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku předkládá Evropskému parlamentu.

Hlavním parlamentním orgánem odpovědným za činnost v oblasti lidských práv je podvýbor pro lidská práva (DROI). V něm mohou poslanci, mezinárodní činitelé, odborníci na danou oblast i představitelé občanské společnosti diskutovat o otázkách lidských práv a předkládat návrhy opatření, která by EU a mezinárodní organizace měly přijmout, a posléze tato opatření hodnotit. Podvýbor DROI se také pravidelně účastní zasedání ostatních výborů Parlamentu, pokud jednají o lidských právech, a zve jejich členy na své schůze. Zprávy a usnesení podvýboru DROI přijímá jemu nadřazený Výbor pro zahraniční věci. O lidských právech v rozvojových zemích se pravidelně diskutuje i ve Výboru pro rozvoj. Delegace různých výborů se mimoto věnují otázkám lidských práv při svých cestách do zahraničí.

V rámci své činnosti na ochranu lidských práv také Parlament podporuje parlamentní demokracii a parlamentní politický dialog, jeho stálé delegace pořádají slyšení za účasti zástupců občanské společnosti ze zemí mimo

EU a vysílá delegace ad hoc, které na místě hodnotí stav lidských práv. Nejdůležitějšími platformami pro politický dialog mezi Evropským parlamentem a třetími zeměmi jsou Smíšené parlamentní shromáždění AKT-EU, Parlamentní shromáždění Unie pro Středomoří, Evropsko-latinskoamerické parlamentní shromáždění (Eurolat) a Parlamentní shromáždění Euronest s východoevropskými partnery.

Evropský parlament používá své rozpočtové pravomoci k tomu, aby usiloval o podstatné navýšení zdrojů vyčleněných na programy, které se zabývají otázkami demokracie a lidských práv. Podařilo se mu mimo jiné zajistit dostatečné financování Evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR), který je klíčovým finančním a politickým nástrojem na podporu představitelů občanské společnosti a obránců lidských práv – zejména pokud jsou v ohrožení života.

Tuto činnost v oblasti lidských práv doplňuje Evropský parlament také svou snahou o podporu svobodných a spravedlivých voleb v zemích mimo EU, protože právě volby jsou tím nejdůležitějším faktorem při budování demokracie, zajišťování legitimacy státní moci a důvěry veřejnosti v její instituce. Vysílá-li EU volební pozorovatelské mise, které si kládou za cíl zajistit, aby bylo plně respektováno právo občanů vybrat si své politické představitele, účastní se těchto misí zpravidla také poslanci Evropského parlamentu, ať jako jejich vedoucí, nebo řadoví členové.

Následující dvojstrana: **Nikos Economopoulos**
Turecko, Yozgat, 1990.
Politické shromáždění.

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie,
2017

Print

ISBN 978-92-846-1578-0

doi:10.2861/74110

QA-01-17-954-CS-C

PDF

ISBN 978-92-846-1594-0

doi:10.2861/797879

Printed by Bietlot in Belgium

Další informace naleznete na adrese:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

